

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

Autor práce: Lenka Podlenová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinované
Vedoucí práce: JUDr. Soňa Biskupová Fišerová
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2014

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.“

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce JUDr. Soně Biskupové Fišerové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Mé poděkování patří též celé rodině za podporu a trpělivost po dobu mého studia.

ABSTRAKT

PODLENOVÁ, L. *Trestní odpovědnost: bakalářská práce* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2014. s. 67. Vedoucí práce JUDr. Soňa Biskupová Fišerová, Ph.D.

Klíčová slova: trestní odpovědnost, trestní zákoník, trestný čin, tresty

Práce pojednává o obecných pojmech trestní odpovědnosti uvedených v trestním zákoníku, rozsahu a struktuře trestního zákona, obecných podmínkách trestnosti, jejím zániku a okolnostech vylučujících protiprávnost, trestných činech a jejich znacích. Obecně zmiňuje orgány, které se trestní odpovědností a její řešením zabývají. Dále obsahuje výčet trestů ukládaných za spáchané trestné činy dospělých osob, u mladistvých ochranná opatření, s čímž souvisí zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže, opatření, postup rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže a jenž spočívá v prevenci protiprávní činnosti mladistvých. Je zde ve stručnosti popsána trestní odpovědnost osob právnických, kterou upravuje zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. V závěrečné části práce uvádí nejdůležitější prameny trestního práva. Práce se také zaměřuje na změny, ke kterým došlo v souvislosti s novou právní úpravou.

ABSTRACT

PODLENOVÁ, L. *Criminal responsibility: bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2014. s. 67. Supervisor: JUDr. Soňa Biskupová Fišerová, Ph.D.

Keywords: Criminal liability, Criminal Code, crime, penalties

The work discusses the general concepts of criminal responsibility set out in the Criminal Code, the scope and structure of the Penal Code, the general conditions of criminality, its termination and the circumstances of justification, criminal offenses and their characters. It generally describes the authorities that deal with and solve the criminal responsibility. It also contains a list of sentences and proactive measures imposed for crimes committed by adults. It further lists protective measures which are covered by the law of liability for unlawful acts of Youth and Juvenile and which serves to prevent illegal youth delinquency. There is also a brief description of legal person criminal liability, which is regulated by Act No. 418/2011 the criminal liability of legal persons and proceedings against them. In the final part of the paper there are outlined the most important sources of criminal law. The work also focuses on the changes that have occurred in connection with the new legislation.

Obsah

| | | |
|----------|---|-----------|
| 1 | CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE..... | 10 |
| 2 | POJMY A VYMEZENÍ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI..... | 12 |
| 2.1 | Trestní odpovědnost..... | 12 |
| 2.1.1 | Individuální trestní odpovědnost..... | 13 |
| 2.2 | Trestný čin..... | 14 |
| 2.3 | Formální pojetí trestného činu | 16 |
| 2.4 | Pojmové znaky trestného činu (provinění) | 17 |
| 2.4.1 | Obecné znaky uvedené v zákoně | 17 |
| 2.4.2 | Typové znaky trestného činu | 19 |
| 2.5 | Vývojová stádia trestného činu | 28 |
| 3 | STRUKTURA TRESTNÍHO ZÁKONÍKU | 31 |
| 3.1 | Působnost trestních zákonů | 31 |
| 3.1.1 | Časová působnost..... | 32 |
| 3.1.2 | Místní působnost | 33 |
| 3.1.3 | Osobní působnost..... | 34 |
| 3.1.4 | Věcná působnost | 35 |
| 3.2 | Trestní sankce..... | 35 |
| 3.2.1 | Tresty..... | 36 |
| 3.2.2 | Ochranná opatření | 43 |
| 3.3 | Okolnosti vylučující protiprávnost..... | 45 |
| 3.4 | Zánik trestní odpovědnosti..... | 47 |
| 3.4.1 | Zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí..... | 47 |
| 3.5 | Orgány činné v trestním řízení..... | 48 |

| | | |
|----------|--|-----------|
| 4 | TRESTNÍ ODPOVĚDNOST OBČANŮ ČR | 49 |
| 4.1 | Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže..... | 49 |
| 4.1.1 | Trestní odpovědnost mladistvých | 50 |
| 4.1.2 | Opatření ukládána mladistvým | 50 |
| 4.1.3 | Opatření ukládána dětem mladším 15. let..... | 55 |
| 4.2 | Trestní odpovědnost právnických osob..... | 56 |
| 5 | PRAMENY TRESTNÍHO PRÁVA | 59 |
| | ZÁVĚR..... | 61 |
| | SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY | 65 |

ÚVOD

Dnem 1. 1. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který nahradil starý trestní zákon z roku 1961, jenž byl mnohokrát novelizován. S účinností trestního zákoníku došlo k řadě změn v trestním právu. Byl tak završen dlouhodobý proces rekonstrukce trestního práva hmotného. Cílem této práce je nejen vysvětlit stěžejní pojmy a definice týkající se tématu trestní odpovědnosti, které jsou pro řešení této otázky nezbytné, ale také upozornit na změny, které sebou nová právní úprava přinesla včetně důvodů přijetí trestního zákoníku.

V úvodní kapitole práce je vymezen pojem trestní odpovědnosti, jejíž základ je zakotven v trestním zákoníku v zásadě zákonnosti a zásadě subsidiarity trestní represe. Společně s těmito zásadami je dále podrobněji popsán pojem trestný čin a jeho rozdělení dle nové právní úpravy na méně závažné přečiny a závažnější zločiny.

K nejdůležitější změně došlo v pojetí trestného činu. Trestní zákoník upustil od materiálního pojetí trestného činu a zavedl formální pojetí trestného činu. Další část je proto zaměřená na srovnání pojetí dle staré a nové právní úpravy. Práce dále navazuje vymezením podmínek trestní odpovědnosti, které musí být současně splněny. Mezi tyto podmínky patří protiprávnost a znaky uvedené v zákoně, k nimž patří mimo jiné i znaky skutkové podstaty trestného činu, kterými se práce nadále zabývá. Posledním tématem, kterému je v první kapitole věnována pozornost, jsou vývojová stadia trestného činu, která jsou typická pro uskutečnění úmyslu pachatele spáchat trestný čin.

V další kapitole je nastíněna struktura trestního zákoníku, kde došlo k výrazné změně v systematické zvláštní části, která vystihuje závažnost zájmů chráněných zákonem a na první místo tak řadí ochranu života a zdraví. Práce dále vymezuje působnost trestních zákonů, kterou je vyjádřen okruh společenských vztahů, v nichž se zákon uplatňuje. Prostor je také věnován jednotlivým druhům trestů a ochranným opatřením, podmínkám jejich ukládání, výkonem a změnám, které nastaly s přijetím nové právní úpravy. V souvislosti s tím jsou vymezeny okolnosti vylučující protiprávnost, zánik trestní odpovědnosti a orgány činné v trestním řízení.

Závěrečná část této práce je zaměřena na trestní odpovědnost mladistvých a dětí mladších patnácti let, která je upravena zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Jsou zde zmíněny podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a opatření, která jsou jim ukládána.

Kromě účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže nelze opomenout otázku, zda je vhodně stanovena věková hranice patnácti let. Tento problém je již několik let diskutován nejen v médiích, ale i mezi laickou veřejností a vždy se ožíví ve chvíli, kdy dojde ke spáchání trestného činu mladistvou osobou či dítětem.

Součástí této kapitoly je zmínka o trestní odpovědnosti právnických osob. Česká republika donedávna zastávala názor, že za trestné činy spáchané v rámci právnické osoby může odpovídat pouze jednatel, tj. fyzická osoba, nyní však trestní odpovědnost právnických osob upravuje zákon č. 418/2011 Sb. Hlavní důvod vzniku tohoto zákona byl mezinárodní tlak na Českou republiku směřující k naplnění legislativních požadavků vycházejících z jejího členství v Evropské unii. Dalším důvodem jsou takzvaná protispolečenská jednání, se závažnými následky, ke kterým docházelo v rámci činnosti právnických osob, a které byly mimo dosah trestního práva. Poslední kapitola je věnována přehledu nejvýznamnějších základních pramenů trestního práva.

V závěru této práce jsou shrnuty nejdůležitější poznatky včetně změn, ke kterým došlo v souvislosti s novou právní úpravou.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je nastínit strukturu Trestního zákoníku, ve kterém jsou zakotveny základy trestní odpovědnosti a další pojmy s ní spojené, které jsou předmětem této práce. Zaměříme se na trestní odpovědnost občanů České republiky, jak fyzických osob dospělých a mladistvých tak osob právnických, kde neopomeneme zmínit i zákony, které ji upravují, a stručně popíšeme orgány, které se zabývají vyšetřováním a následným řešením trestní odpovědnosti jednotlivých osob, či skupin osob a ukládáním patřičných trestů. S účinností Trestního zákoníku došlo i k některým změnám v oblasti trestního práva. Těmi nejdůležitější budou v obsahu práce popsány.

V první části práce se budeme věnovat obecným pojmům a struktuře trestního zákoníku, definujeme obecné podmínky trestnosti, trestný čin, tresty ukládané za spáchané protiprávně činy a zmíníme některé předpisy a zákony upravující trestní odpovědnost. Následující část věnujeme trestní odpovědnosti mladistvých, dětí mladších patnácti let a opatřeními jim ukládána za spáchané provinění, pro prevenci kriminality, což je věčné téma k diskusi, vzhledem k tomu, že trestných činů spáchaných mladistvými je stále dost. Zmíníme také zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti za spáchané protiprávní činy.

V závěrečné části se budeme stručně zabývat trestní odpovědností právnických osob, kterou upravuje zákon 418/2011 Sb., který nabyl účinnosti k 1. 1. 2012. Trestní právo dosud vycházelo z individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, podle které mohla být pachatelem trestného činu pouze fyzická osoba. Zákon nově umožňuje trestněprávně postihovat i právnické osoby. Vedle stíhání právnické osoby je však možné zároveň stíhat i konkrétní fyzické osoby, které se trestného činu dopustily. Zákon tedy nevyklučuje trestní stíhání fyzické osoby a trestní stíhání právnické osoby pro týž skutkový děj. V poslední kapitole uvedeme prameny trestního práva, jako jsou např. právní předpisy a mezinárodní smlouvy.

Ke zpracování bakalářské práce byla použita metoda **sběru dat**, v tomto případě shromáždění literárních a elektronických odborných zdrojů, na jejichž základě byla provedena obsahová **analýza** za pomoci volného a obsahového výtahu. Získané informace byly pomocí **dedukce** zpracovány od obecných pojmů, např. trestní odpovědnost a protiprávnost, které je nutno si vysvětlit, pro vyvození pojmů

konkrétnější, které na ně navazují. Následně byla použita **syntéza** získaných informací, díky níž byly jednotlivé části sjednoceny v celek. V závěru bylo provedeno **hodnocení**, na základě všech zjištění.

2 POJMY A VYMEZENÍ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI

2.1 Trestní odpovědnost

Základem trestní odpovědnosti v trestním právu je spáchání trestného činu, u mladistvých provinění. Trestní odpovědnost představuje souhrn podmínek, při jejichž splnění vzniká pachateli trestného činu povinnost strpět za spáchaný trestný čin postih stanovený trestním zákoníkem.

Trestní zákoník do základům trestní odpovědnosti zakotvil dle § 12 odst. 1 trestního zákoníku zásadu zákonnosti, která uvádí, že jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit a dle § 12 odst. 2 trestního zákoníku zásadu subsidiarity trestní represe, kdy trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Zásada zákonnosti vyžaduje, aby donucení bylo příslušným orgánem v souladu se zákonem při každém porušení práva, tedy při každém trestném činu, neboť jinak by byla narušována právní jistota základních subjektivních práv a svobod, kterým trestní právo poskytuje ochranu. Zásada subsidiarity trestní represe vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní, neboť trestní právo a trestněprávní kvalifikaci určitého jednání jako trestného činu je třeba považovat za ultima ratio, tedy za krajní prostředek, který má význam především celospolečenský, tj. z hlediska ochrany základních celospolečenských hodnot.¹

Společenská škodlivost se vztahuje na čin jako celek. Je to schopnost činu závažnou měrou porušit nebo ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem. Je zde požadavek pečlivě zvažovat, které skutky mají být kriminalizovány a v jaké podobě a na které postačí občanskoprávní, obchodněprávní nebo administrativně právní odpovědnosti. Trestní právo je nejpřísnější prostředek, který má stát k dispozici k ochraně vymezených zájmů. Doplnuje ochranu poskytovanou normami jiných odvětví

¹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 88-93.

práva a nastupuje tam, kde se ostatní prostředky právní nebo mimoprávní ukáží jako neúčinné.² K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (§ 13 odst. 2 trest. zákoníku).

Trestní zákoník označuje po zdůraznění zásad zákonnosti a subsidiarity jako nejdůležitější základ trestní odpovědnosti pachatele trestný čin. Pod základy trestní odpovědnosti je třeba zahrnout obecná ustanovení o trestní odpovědnosti, která vymezují současně obecné podmínky trestnosti tj. zavinění, stadia trestného činu (příprava, pokus a dokonáný trestný čin), dále osobu pachatele (věk a přičetnost), spolupachatelství a účastenství (organizátorství, návod a pomoc) a okolnosti vylučující protiprávnost (krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně), okolnosti způsobující zánik trestní odpovědnosti či trestnosti činu a to účinná lítost a promlčení.³

2.1.1 Individuální trestní odpovědnost

Trestní zákoník vychází z individuální trestní odpovědnost fyzických osob, které jsou odpovědné jen za vlastní jednání, tedy je vyloučena kolektivní odpovědnost, která se uplatňovala dle zákona č.140/1961 Sb., trestní zákon, u subjektů kolektivní povahy.

Pojem individuální trestní odpovědnost je odpovědnost způsobilých a přičetných fyzických osob za jejich vlastní jednání, tedy jsou způsobilé být subjektem trestného činu. Stejně tak je uplatňována i u spolupachatelství, či jiných forem účastenství, protože každý z účastníků trestné činnosti je individuálně odpovědný pouze sám za sebe, za jím spáchaný čin.⁴

² JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 20-21.

³ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 85.

⁴ NOŽKOVÁ, H., *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a e lege ferenda v České republice* [online]. Brno. 2011 [cit. 15. května 2012] str. 12. Dostupný z WWW: <http://is.muni.cz/th209442/pravf_m/>.

2.2 Trestný čin

Trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení zákona nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc (§ 11 trest. zákoník). Dle § 13 odst. 1 trestního zákoníku je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákoník označuje a trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (§ 13 odst. 2 trest. zákoníku). § 13 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník nahrazuje § 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon Trestný čin není v nové právní úpravě definován jako společensky nebezpečný, ale jako protiprávní čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoníku.

Protiprávní čin vzniká jednáním pachatele v rozporu s právem, porušením nebo neplněním právní povinnosti stanovené v zákoně. Trestnými činy mohou být jen činy nedovolené, protiprávní. Nutno podotknout, že ne každý právem nedovolený čin musí být činem trestným. V některých případech se jedná o přestupky nebo jiné správní delikty apod.

Požadavek protiprávnosti jako nutné podmínky trestnosti činu vyplývá z čl. 2 odst. 4 Ústavy, podle něhož „každý občan může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“⁵

Trestný čin mladistvého se nazývá „provinění“. Nestanoví-li zákon o soudnictví ve věcech mládeže jinak, platí pro provinění spáchaného mladistvým trestní zákoník. Termín protiprávní čin užívá zákon o soudnictví ve věcech mládeže v § 2 odst. 2 písm. a) ZSM jako souhrnné označení pro trestný čin, provinění nebo čin jinak trestný.

Čin jinak trestný je v daném případě beztrestný, i když v jiném případě a za jiných okolností by trestným byl. Platí to v případech, kdy chybí formální znaky trestného činu tj. věk, přičetnost, u mladistvých také rozumová a mravní vyspělost, tudíž jestliže čin jinak trestný spáchá dítě mladší patnácti let, které není odpovědné pro nedostatek věku, osoba, která je nepřičetná, tedy není trestně odpovědná a případně

⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 23.

mladistvý který v době spáchání trestného činu není dostatečně rozumově a mravně vyspělý.⁶

Trestní zákoník na rozdíl od dřívějšího trestního zákona, který uvádí monopartici trestného činu, tedy jednotného pojetí soudně trestného deliktu, tj. trestného činu, u mladistvých pachatelů provinění, zavedl bipartici trestného činu v podobě méně zavažných přečinů a zavažnějších zločinů. Pojem trestného činu byl zachován jako nadřazený termín. Bipartice vychází z odstupňované typové zavažnosti trestných činů vyjádřené trestní sazbou. Tato kategorizace trestných činů rozšiřuje prostor pro uplatnění alternativ a odklonů a pro diferenciaci trestních sankcí.⁷

Trestné činy se dle trestního zákoníku § 14 dělí na **přečiny a zločiny**. „*Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.*“⁸ Dále se mohou trestné činy rozlišovat podle různých hledisek, tedy podle:⁹

- významu chráněného zájmu (trestné činy ve 13 hlavách trestního zákoníku),
- typové zavažnosti (zvláště závažné zločiny; přečiny)
- způsobu jednání (trestné činy spáchané konáním či opomenutím),
- formy zavinění (trestné činy úmyslné či nedbalostní),
- vývojových stádií trestného činu (příprava, pokus, dokonáný trestný čin),
- druhu následku (trestné činy ohrožující či poruchové)
- toho, zda vyvolávají účinek či nikoli (trestné činy materiální či formální)
- okruhu subjektů, které se jich mohou dopustit (obecné, zvláštní nebo vlastnoruční trestné činy)
- z časové hlediska (pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné a trvajících)

⁶ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 123.

⁷ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 146.

⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 14 odst. 1 a 2.

⁹ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 131-132.

2.3 Formální pojetí trestného činu

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon zastával materiálně formální pojetí trestného činu. Definice trestného činu byla obsažena v § 3 trestního zákona, z níž vyplývá, že trestným činem musel být pro společnost čin nebezpečný a zároveň musel naplňovat znaky uvedené v trestním zákoně. Nebezpečnost činu představovala materiální znak trestného činu. Formálním znakem trestného činu byly znaky uvedené v trestním zákoně. Oba tyto znaky musely být splněny zároveň, nebylo možné je nahrazovat.

V případě společenské nebezpečnosti, podmínkou trestného činu, mimo znaky uvedené v zákoně, musel být určen zákonem požadovaný stupeň nebezpečnosti více než nepatrně nebezpečný pro společnost. U spáchaných činů, kdy byl určen pouze nepatrný stupeň nebezpečnosti, nešlo o trestný čin, i když jinak vykazoval znaky trestného činu. V případě trestných činů mladistvých a některých trestných činů vojenských musel být stupeň společenské nebezpečnosti vyšší než malý.

Náležitý stupeň nebezpečnosti činu pro společnost se hodnotil na základě individuálních konkrétních okolností případu. Kriteria společenské nebezpečnosti byla obsažena v § 3 odst. 4 tr. zák. z roku 1961, a to významem chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl trestný čin spáchán, osobou pachatele, mírou zavinění a pohnutkou pachatele.¹⁰ Jednalo se o materiální podmínku, od které nový trestní zákoník upustil a dále se vychází ze zásady subsidiarity trestní represe, která je materiálním prvkem formální definice trestného činu.

Dle trestního zákoníku, stávající právní úpravy, jednání, které naplnilo znaky trestného činu, již není posuzováno dle stupně společenské nebezpečnosti jako podmínky trestnosti činu, ale pouze formálními znaky přesně definovanými v trestním zákoníku. Formální pojetí trestného činu znamená, že každé takové jednání, které je zákonem za trestný čin označeno, skutečně trestným činem je, a to bez ohledu na to, jestli dosahuje či nedosahuje nějaké míry společenské škodlivosti. Společenská škodlivost v podstatě nahrazuje dřívější znak společenské nebezpečnosti v trestním

¹⁰ JELÍNEK, J., *K pojmu trestného činu v novém českém trestním zákoníku*. [online]. 2009 [cit. 21. května 2013].

Karlovarská právní revue. Dostupný z WWW: http://mail.vskv.cz/download/KPR/archiv/2009/kpr3_2009.pdf.

zákoně, nemá ale stejný význam, jelikož není podmínkou trestnosti činu, avšak sehrává důležitou roli při ukládání trestu.

Při ukládání trestů za formálně vymezené trestné činy se kritéria povahy závažnosti, činu vymezená v § 39 odst. 2 trestního zákoníku, uplatní jako základní kritéria pro stanovení druhu trestu a jeho výměry. Formálně právní pojetí trestného činu je důsledně promítnuto do definic jednotlivých skutkových podstat trestných činů a vede k jejich přesnějšimu vymezení, neboť neumožňuje ponechat řešení vágních nebo širokých zákonných pojmů na judikatuře soudů. Vymezení trestných činů je ponecháno Parlamentu ČR a soudům je ponecháno jen posuzování.¹¹

2.4 Pojmové znaky trestného činu (provinění)

Současná platná právní úprava je založena na dvou obligatorních podmínkách pojetí trestného činu, které musí být současně splněny. Žádný ze znaků nemůže nahrazovat chybějící druhý znak. První podmínkou je **protiprávnost**, tj. rozpor s právní normou v rámci právního řádu. Druhou podmínkou jsou **znaky uvedené v trestním zákoně**, tj. formální znaky trestného činu, kterými se jednotlivé trestné činy odlišují.

2.4.1 Obecné znaky uvedené v zákoně

Věk

Trestní odpovědnost nastává dovršením věku 15-ti let, tj. dnem, který nastává po dni jeho patnáctých narozenin. Osoby mladší 15-ti let nejsou trestně odpovědné, ale je možné jim uložit opatření potřebná k jejich nápravě (§ 89, 93 zák. OMPČ). U mladistvých pachatelů provinění se vyžaduje další obecný znak, tj. **rozumová a mravní vyspělost**. „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“¹² To znamená, že mladistvý je trestně odpovědný pouze tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu (schopnost rozpoznávací) a po stránce mravní, byl schopen

¹¹ *Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku* [online]. 2009 [cit. 23. února. 2012] Dostupný z WWW:

<<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodovazprava.html>>.

¹² Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 5 odst. 1.

klást účinný odpor pohnutkám vedoucím jej k činům, jejichž protiprávnost je mu známa (schopnost určovací).¹³

Příčetnost

Příčetností rozumíme způsobilost být pachatelem trestného činu. Trestní zákoník uvádí negativní vymezení, tedy nepřičetnost (§ 26 trest. zákoník). Nepřičetností se rozumí stav, kdy někdo pro duševní poruchu, která je zde v době spáchání činu, nemůže buď rozpoznat, že jeho jednání je protiprávní, anebo nemůže své jednání ovládat. Nová právní úprava upravuje i trestání osob, které se dopustily trestného činu ve zmenšené přičetnosti. Pojem zmenšené přičetnosti, jenž se vyznačuje sníženou schopností, pro duševní poruchu, rozpoznat protiprávnost činu či ovládat své jednání je definován v § 27 trestního zákoníku.

Jestliže pachatel spáchá trestný čin ve zmenšené přičetnosti, který si nepřivodí sám vlivem návykové látky, a to ani z nedbalosti, může soud, za současného uložení ochranného léčení, snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby (§ 40 trestní zákoník). Účelem ochranného léčení je doplnit zkrácený trest a zesílit jeho výchovný účinek. V případě, že ochranné léčení z nějakého důvodu uloženo není, např. si stav zmenšené přičetnosti spoluzavinil anebo nelze-li mu ochranné léčení uložit, jelikož je vykonáváno, platí omezení uvedené v § 58 odst. 3 trestního zákoníku.¹⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že nový zákon v případě spáchání trestného činu ve stavu zmenšené přičetnosti přihlédne k této okolnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry.

Starý trestní zákon pojem zmenšené přičetnosti nedefinoval, ale byl obsažen v § 25 trestního zákona jako důvod upuštění od potrestání. Podmínkou upuštění bylo uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, jestliže měl soud za to, že působení na pachatele zajistí, aby vedl řádný život, a ochranu společnosti, lépe než trest, za předpokladu, že si pachatel stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchu nepřivodil, byť i z nedbalosti, vlivem návykové látky (§ 25 trestní zákon).

Upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence je v nové právní úpravě ponecháno v § 47.

¹³ ŠÁMAL, P., et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání, Praha, 2011, str. 44.

¹⁴ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 538-540.

2.4.2 Typové znaky trestného činu

Skutková podstata trestného činu je souhrn objektivních a subjektivních znaků, které určují jednotlivé druhy trestných činů a odlišují je navzájem. Od skutkové podstaty odlišujeme konkrétní skutkový děj, tj. skutek, který obsahuje znaky skutkové podstaty trestného činu. Nemusí být vždy trestným činem, ale např. přestupkem nebo jiným správním deliktem.

Skutkovou podstatu charakterizují znaky obligatorní, tj. objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka a výše zmiňovaná protiprávnost. Schází-li některý ze znaků nebo je-li některý ze znaků skutkové podstaty zastoupen v menší míře, než skutková podstata vyžaduje, nejedná se o trestný čin. Dalšími znaky jsou znaky fakultativní, nemusí být u všech skutkových podstat, tj. např. místo a čas jednání, způsob provedení, prostředek, pohnutka, cíl, motiv trestného činu. V případě, že některé tyto znaky skutkové podstaty vyžadují, např. aby trestný čin byl spáchán na určitém místě, v určitou dobu, aby byl spáchán určitým prostředkem, s určitým cílem nebo z určité pohnutky, musí být tento znak splněn, aby byla naplněna skutková podstata trestného činu.¹⁵

Skutkové podstaty trestných činů jsou především charakterizovány tím, že určují společenské vztahy, zájmy a hodnoty chráněné zákonem, proti nimž trestný čin směřuje, tj. objekt. Objektem je tedy to, co je chráněno trestním právem.¹⁶

Lze ho také vymezit jako vztah či zájem na určitých hodnotách, jejichž ohrožení nebo poruchu v míře předpokládané trestním zákonem je nezbytné postihovat soudním trestem či ochranným opatřením a tím je chránit.¹⁷

Objekty rozlišujeme:¹⁸

Objekt obecný (rodový)

Souhrn nejdůležitějších vztahů, zájmů a hodnot, které chrání trestní zákon. V nejobecnější rovině shrnuje veškeré zájmy, které je třeba chránit, a tím určuje rozsah potřebné právní úpravy v trestním zákoně. Je obecný ke skupinovému a individuálnímu

¹⁵ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 145.

¹⁶ SOLNAŘ, V., et al. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha, 2009, str. 76.

¹⁷ KRATOCHVÍL, V., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Vydání. Brno, 2002, str. 196.

¹⁸ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 152-156.

objektu. Zákonodárce jej nepřímo vymezuje v § 12 odst. 1 trest. zákoníku, kde nepřímo vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.

Objekt druhový (skupinový)

Představuje širší nebo užší skupinu příbuzných chráněných zájmů, které patří do téže oblasti. Je vyjádřen společnými druhovými rysy individuálních objektů jednotlivých trestných činů. Každý skupinový objekt je nadřazen pojmu individuální objekt. Zákonodárce je obvykle seskupuje do jedné hlavy nebo jednoho dílu ve zvláštní části trestního zákona. Druhové objekty jsou tedy vyjádřeny v trestním zákoně v názvech hlav, resp. dílů zvláštní části trestního zákona. Pořadí jednotlivých hlav poskytujících ochranu zájmů je uspořádáno podle jejich významu.

Individuální objekt

Označuje jednotlivý zájem, k jehož ochraně je to které ustanovení zvláštní části trestního zákona určeno. Například individuálním objektem trestného činu krádeže podle § 205 trest. zákona je zájem na ochraně majetku, trestného činu ublížení na zdraví podle § 146 trest. zákona je zájem na ochraně zdraví člověka. U některých trestných činů je možnost určení více objektů, např. individuálním objektem činu loupeže podle § 173 trest. zákona je svoboda rozhodování a zájem na ochraně majetku. „*Individuální objekt trestného činu je nezbytně znakem skutkové podstaty každého trestného činu, neboť čin, který nenarušuje ani neohrožuje žádné chráněné hodnoty, nemůže být trestný.*“ Určení individuálního objektu je nezbytnou podmínkou pro správnou kvalifikaci trestného činu a pro určení povahy a stupně závažnosti každého konkrétního trestného činu pro společnost.

Vzhledem k různorodosti objektů trestného činu a s přihlédnutím k požadavkům zásady *nulum crimen sine lege* je žádoucí, aby právní úprava byla přesná a určitá, pokud jde o vymezení těch vztahů, které tvoří objekt trestného činu a které jsou tedy hodné zvláštní trestně právní úpravy.

Druhým obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu, který charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky je **objektivní stránka trestného činu.**

Objektivní stránka je základem trestné činnosti a proto se touto stránkou nejnápadněji a nejnázorněji trestné činy od sebe odlišují. Výjimku činí některé trestné činy proti republice, které jsou od jiných odlišeny zejména svým subjektivním

zaměřením. Například záškodnictví podle § 96 trest. zákoníku se liší od trestného činu obecného ohrožení (§ 272 trest. zákoník) jen úmyslem poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky.¹⁹

Znaky, které charakterizují objektivní stránku trestného činu, jsou znaky obligatorní (povinné), musí být v každé skutkové podstatě, *tj. jednání, následek trestného činu a příčinný vztah mezi jednáním a následkem* a znaky fakultativní (nepovinné), nemusí být ve skutkových podstatách všech trestných činů, *tj. místo a čas jednání, účinek, hmotný předmět útoku, prostředek ke spáchání trestného činu a způsob provedení*.

Pokud jsou fakultativní znaky ve skutkové podstatě přímo vyžadovány, stávají se znaky obligatorními. Chybí-li některý z obligatorních znaků objektivní stránky trestného činu, není naplněna ani skutková podstata trestného činu, nenastává tedy ani trestní odpovědnost pachatele, pachatel je beztrestný.²⁰

Jednání

Jednáním je projev vůle ve vnějším světě. Vůle řídí pohyb nebo zdržení se pohybu. Jednání se proto projevuje ve dvou formách, *tj. konání* (vůli řízený svalový pohyb zaměřený k určitému cíli) a *opomenutí* (vůli řízené zdržení se svalového pohybu). V jednání se spojuje vnitřní složka (vůle) s vnější složkou (projev vůle). Chybí-li některá z uvedených složek, například vnější složka, nejde o jednání ve smyslu trestního práva. Jednáním nemůže být pouze myšlenka ani vůle (přání) neprojevená zevním aktem směřující k jeho uskutečnění.²¹

Pohyb nebo zdržení se pohybu je tedy jednáním, pokud jsou vůle řízeny a pokud jsou jejím projevem. Nejsou proto jednáním pohyby reflexní nebo pohyby vynucené fyzickým násilím, poněvadž nejsou projevem vůle.²²

Následek trestného činu

Následkem rozumíme **porušení** nebo **ohrožení** hodnot, které jsou objektem trestného činu, chráněných trestním zákoníkem. Porušení nebo ohrožení je způsobeno

¹⁹ SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha, 2009, str. 183.

²⁰ KRUPKA, V., *Trestní právo hmotné: obecná část*. 1. Vydání. Praha, 2010, str. 33.

²¹ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 160-161.

²² SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha, 2009, str. 184.

jednáním, které charakterizuje trestný čin. Například podle § 205 odst. 1 písm. a) trest. zákona u trestného činu krádeže je následkem škoda nikoli nepatrná (porucha) a podle § 272 odst. 1 trest. zákona u trestného činu obecného ohrožení je následkem nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví anebo nebezpečí škody velkého rozsahu na majetku (ohrožení).²³ Rozsah následku spoluurčuje stupeň škodlivosti pro společnost a tím i výši trestu.

Solnař²⁴ ve své publikaci uvádí, že některé názory staví následek na roveň účinku, že je možno za následek považovat porušení objektu, avšak rozlišuje pojem následku jakožto poškození nebo ohrožení objektu trestného činu a pojem účinku jakožto poškození nebo ohrožení předmětu útoku.

Následek jakožto znak základní skutkové podstaty je dále kategorizován jak *těžší následek*, *škodlivý následek* a *zvláště těžký a těžko napravitelný následek*. **Těžší následek** je zapříčiněn závažnější poruchou či ohrožením objektu, za předpokladu, že se jedná o okolnost přitěžující nebo okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, například způsobení těžké újmy na zdraví u trestného činu ublížení na zdraví (§ 146 odst. 3 trest. zákoník). **Škodlivý následek**, je takový následek, jehož zamezení nebo napravení je podmínkou beztrestnosti z důvodu účinné lítosti (§ 33 trest. zákoník). Rozdíl mezi škodlivým následkem od výše zmíněných následků je v tom, že je zde třeba počítat i se skutečnostmi, které jsou nezaviněné, například škoda vzniklá na sousedním majetku při hašení požáru. **Zvláště těžký a těžko napravitelný následek** vyžaduje pouze následek poruchový a je podmínkou pro uložení výjimečného trestu [§ 54 odst. 3 písm. a)].²⁵ Podle § 39 odst. 2 trest. zákoníku je povaha a závažnost trestného činu určovány významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.

Příčinný vztah mezi jednáním a následkem

Příčinný vztah mezi jednáním a následkem je vztah, bez něhož by následek nenastal. Pachatel může být trestně odpovědný jen tehdy, pokud svým jednáním následek skutečně způsobí. Příčinou je tedy jev, bez něhož by jiný jev nenastal nebo

²³ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 167-168.

²⁴ SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha, 2009, str. 191.

²⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 169-170.

nenastal takovým způsobem, jakým by nastal. V trestním právu do příčinnosti zahrnujeme i tzv. podmínky, protože je někdy třeba postihnou i jednání, která jsou pouhou podmínkou jednání. Jakákoli podmínka se pokládá za příčinu.²⁶

Příčinná souvislost je posuzována pomocí dvou zásad a to *zásady umělé izolace jevů a zásady gradace příčinné souvislosti*. Podle **zásady umělé izolace** je třeba především izolovat jednání v trestně právním smyslu, trestněprávní příčinu a trestněprávní následek. Z této zásady vyplývá, že v trestním právu hmotném nás zajímá jen příčinný vztah mezi konkrétním jednáním pachatele a následkem významným z hlediska trestního práva. Podle **gradace příčinné souvislosti** nemají jednotlivé příčiny a podmínky pro způsobení následku stejný význam. Tato zásada má podstatný význam pro posuzování příčinného stavu.²⁷

Subjekt trestného činu řadíme mezi další obligatorní znak skutkové podstaty trestného činu. Subjekt trestného činu je znak skutkové podstaty, který charakterizuje požadavek na zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele. Rozlišujeme tři druhy subjektů:

Subjekt speciální

Vyskytuje se u některých trestných činů, např. křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek dle § 346 trest. zákoníku (znalec, svědek). Okruh možných pachatelů je omezen požadavkem na určitou speciální vlastnost, způsobilost nebo postavení osoby pachatele. Nositelem těchto požadavků musí být i spolupachatel, případně právnická osoba, jménem které pachatel jedná. Zákon zde používá výslovné označení o jakou vlastnost, způsobilost nebo postavení se jedná.²⁸

Subjekt konkrétní

Požadavek na zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení osoby pachatele je zákonem natolik konkretizován, že se takového trestného činu nemůže dopustit nikdo jiný, než konkrétní osoba splňující tento požadavek. Podle ustanovení § 22 trestního zákoníku je pachatelem trestného činu osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu, či přípravy, je-li trestná, např. dle ustanovení § 142 trest. zákoníku matka, která v rozrušení způsobeném

²⁶ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 173.

²⁷ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 124.

²⁸ Tamtéž, str. 1130-1131.

porodem usmrtí své dítě. Pachatel tedy musí vykonat činnost, která je popsána v příslušném ustanovení zvláštní části trestního zákoníku.

Kromě pachatele, který jedná sám, a to i za pomoci nástroje (př. Vražda ubodáním poškozeného nožem) ve smyslu § 22 odst. 1, trestní zákoník považuje za pachatele i tzv. nepřímého pachatele ve smyslu § 22 odst. 2, který ke spáchání trestného činu užije jiné osoby, která je v rukou pachatele živým nástrojem. Nepřímým pachatelem je ten, kdo úmyslně užil ke spáchání trestného činu jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala.²⁹

Pachatelem je dle trestního zákoníku i spolupachatel a účastník. Spolupachatel je pachatel, který spáchal trestný čin úmyslným společným jednáním s jedním nebo více pachateli, přičemž každý ze spolupachatelů odpovídá tak, jako by trestný čin spáchal sám (§ 23 trestní zákoník).

Účastníkem se ve smyslu § 24 trestního zákoníku rozumí organizátor, návodce nebo pomocník. Trestná činnost účastníka bezprostředně přispívá k naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu, i když tyto znaky sám nenaplní. Organizátorství, návod a pomoc se posuzují jako účastenství podle § 24 trestního zákoníku jen tehdy, pokud se pachatel trestného činu o něj alespoň pokusil.³⁰

Pachatelem je fyzická osoba, která musí rovněž naplňovat obecné znaky trestného činu, tj. věk, příčetnost, rozumová a mravní vyspělost u mladistvého a čin, který osoba spáchala, musí být protiprávní.³¹

Podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je pachatelem trestného činu právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo

²⁹ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*, 1. Vydání. Olomouc, 2011, str. 62-63.

³⁰ Tamtéž, str. 66.

³¹ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 180.

ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v tomto zákoně a i právnická osoba, která k provedení činu užila jiné právnické nebo fyzické osoby.³²

Významným znakem skutkové podstaty trestného činu je **subjektivní stránka trestného činu**, která obsahuje soubor znaků charakterizující psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je **zavinění**, které je nezbytné pro naplnění skutkové podstaty trestného činu. Zavinění je vnitřní (psychický) vztah člověka k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin. Chybí-li zavinění pachatele, nenastává trestní odpovědnost. Zavinění je budováno na dvou složkách, tj. *složka vědění* (intelektuální nebo též představová složka zavinění a *složka volní* (vyjadřující různý stupeň zaměření pachatele k porušení nebo ohrožení chráněného zájmu). **Vědění** zahrnuje vnímání, tj. odraz předmětů, jevů a procesů ve smyslových orgánech člověka, i představu předmětů a jevů, které pachatel vnímal dříve nebo ke kterým dospěl svým úsudkem na základě znalostí a zkušeností. Vědění má různé stupně, některé skutečnosti pachatel považuje za *možné* (více peněz v pokladně), jiné skutečnosti pachatel považuje za *pravděpodobné* (poškození cizího majetku) a jiné zas za *jisté či nutné* (násilí proti osobě), které odpovídá nejsilnějšímu stupni vědění. **Volní složka** vyžaduje, aby pachatel určitý skutek uskutečnil z vlastní vůle a rozhodl se pro takové porušení či ohrožení chráněného zájmu. Obsahem této složky je chtění nebo srozumění, bez něhož není žádný volní vztah.³³

Trestní zákoník rozlišuje dvě formy zavinění a to:³⁴

Zavinění úmyslné

Úmysl je těžší forma zavinění, než nedbalost. Čím je pachatel lépe obeznámen se všemi rozhodujícími skutečnostmi naplňujícími znaky trestného činu, tím vyšší je míra zavinění a naopak. U nedbalosti vyšší míra zavinění je rozhodující pro posouzení hrubé nedbalosti. Zákon rozeznává *úmysl přímý a úmysl nepřímý*. **Úmysl přímý** je, jestliže pachatel věděl, že způsobem uvedeným v tomto zákoně poruší nebo ohrozí zájem chráněný trestním zákoníkem, nebo alespoň věděl, že může uvedený zájem porušit nebo ohrozit, a chtěl takové porušení nebo ohrožení způsobit. Podle zákona je zde pouze složka volní, ale dle logického uvážení je slovem *chtěl* vyjádřena

³² Zákon č. 418/2011 o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 9 odst. 1 a 2.

³³ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 207-210.

³⁴ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 172-185.

jak složka volní, tak i složka vědomostní, protože v psychice pachatele nutně musela existovat i představa o chráněném zájmu, vůči němuž směřovala vůle pachatele ho poškodit nebo ohrozit. Pokud pachatel předpokládá, že k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nezbytně a nutně dojde, jde vždy o *úmysl přímý*, neboť pokud pachatel pokládá uvedený následek za nutný, zcela jistě jej také chce, a nejde tudíž o pouhé srozumění s tím, co pachatel svým jednáním působí. **Úmysl nepřímý - eventuální** je, jestliže pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem, a pro případ, že jej způsobí, byl s tím srozuměn. Pachatel je vždy srozuměn s tím, že realizace cíle předpokládá způsobení následku významného pro trestní právo, avšak tento následek je nechtěným, pouze vedlejším následkem jednání pachatele, s kterým je však srozuměn, z toho usuzujeme, že pachatel nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku, který si pachatel představoval jako možný.

V trestní zákoníku u nepřímého úmyslu není srozumění obecně definováno, § 15 odst. 2 definuje, že srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.

Zavinění ve formě nepřímého úmyslu ve vztahu k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem je možné dovodit i v případech, kdy cílem pachatelova jednání bylo dosažení jiného možného výsledku, a eventualita vzniku následku uvedeného v trestním zákoně mu byla nepříjemná. Jestliže pachatel věděl, že v důsledku jeho jednání může nastat následek uvedený v trestním zákoně, jenž mu je nepříjemný, přičemž nepočítal s žádnou konkrétní skutečností, která by takovému vývoji zabránila, a přesto tak jednal, neboť nechtěl ani za cenu tohoto rizika od svého záměru ustoupit, byl s takovým následkem srozuměn.³⁵

Zavinění z nedbalosti

Rozdíl oproti úmyslu je ve volní složce, která u nedbalosti chybí, není zde vůle spáchat trestný čin, i když jednání samo je i zde aktem vůle. Nedbalost lze obecně vymezit tak, že pachatel zanedbáním povinné opatrnosti při svém jednání způsobí nezamýšlený trestněprávně relevantní následek. Zákon rozeznává *nedbalost vědomou a nedbalost nevědomou*. Trestní zákoník kromě vědomé a nevědomé nedbalosti doplnil

³⁵ PROUZA, D. *Trestní zákoník: edice zákonů s judikaturou*. 1. Vydání. Praha, 2010, str. 39.

v § 16 odst. 2 spáchání trestného činu z hrubé nedbalosti. **Nedbalost vědomá** vyžaduje, aby pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoníku porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takový následek nezpůsobí. Vědomá nedbalost je budována na vědomí možnosti vzniku následku, což je schopnost pachatele rozpoznat a zhodnotit okolnosti, které vytvářejí možné nebezpečí pro zájem chráněný trestním zákoníkem. V intelektuální složce se shoduje s nepřímým úmyslem, ale chybí zde volní složka vyjádřena srozuměním, z toho vyplývá, že pachatel ví, že může způsobit následek trestného činu, ale nechce ho způsobit, ani s ním není srozuměn. **Nedbalost nevědomá** je trestním zákoníkem vymezena tak, že pachatel nevěděl, že svým jednáním může takový následek (porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem) způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

U nedbalosti v obou jejích formách je kritériem zachování potřebné míry opatrnosti pachatelem. U některých trestných činů trestní zákoník vyžaduje *hrubou nedbalost*, jejímž znakem je vyšší míra nedbalosti. „*Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.*“³⁶

Fakultativními znaky subjektivní stránky trestného činu je *pohnutka* (motiv) a *cíl* (záměr) pachatelova trestného jednání. **Pohnutka** charakterizuje vnitřní podnět, který vedl pachatele k rozhodnutí spáchat trestný čin. Není zpravidla výslovným znakem skutkové podstaty, má však význam pro správné posouzení společenské škodlivosti a uplatní se při výměře trestu. Může být okolností polehčující i přitěžující nebo okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jestliže pohnutka je znakem skutkové podstaty konkrétního trestného činu, je ji třeba prokázat ve skutku k naplnění skutkové podstaty, například § 325 odst. 1 písm. b) trestní zákoník – pro výkon pravomoci úřední osoby. **Cíl** se vyskytuje např. ve skutkové podstatě trestného činu brání rukojmí dle § 174 trestního zákoníku. Je zde žádán úmysl přímý.³⁷

³⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 16 odst. 2.

³⁷ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 231.

2.5 Vývojová stádia trestného činu

Pod pojmem vývojová stádia trestného činu rozumíme určité fáze, ve kterých probíhá uskutečnění úmyslu spáchat trestný čin, z čehož vyplývá, že tyto stádia jsou omezena jen na úmyslné trestné činy. U nedbalostních trestních činů pokus nebo příprava nepřichází v úvahu. Vývojovými stádii trestného činu je příprava k trestnému činu, pokus trestného činu a dokonání trestného činu.³⁸ Nejzávažnější z nich je dokonání trestného činu. Jednání, která dokonání trestného činu předcházejí, mohou vážně ohrožovat zájmy společnosti, a proto je nutno v některých případech tato jednání postihovat, třebaže nebyl trestný čin dokonán. Příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů (§ 20 odst. 1 tr. zák.). Pokus je trestný u všech úmyslných trestných činů trestný podle trestní sazby stanovené na dokonání trestného činu.

U trestných činů jednoduché povahy, které zvláštní přípravy nevyžadují, prakticky nemůžeme takové fáze rozlišovat. U takovýchto trestných činů provedení a dokonání následuje vzápětí zločinnému rozhodnutí, například pachatel odcizí věc, která se mu v daný moment zalíbí. U trestných činů složitějších nelze zločinný úmysl provést hned, je třeba vykonat často složité přípravy.³⁹

Příprava k trestnému činu

Příprava je prvním trestněprávním stádiem, z čehož vyplývá, že to co předcházelo, přípravě, tedy pouhá myšlenka nebo projev úmyslu spáchat trestný čin, nemůže být ještě trestným činem. Trestní zákoník trestnost přípravy zúžil na zvlášť závažné zločiny s horní hranicí trestní sazby minimálně deset let, u nichž to trestní zákoník ve zvláštní části zvlášť stanoví. Výjimku tvoří ustanovení § 353 trestního zákoníku – nebezpečné vyhrožování. Obecné vymezení přípravy podle § 20 odst. 1 trestního zákoníku spočívá v úmyslném vytváření podmínek pro spáchání zvlášť závažného zločinu, kterými je organizování trestného činu, opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, dále pak spolčení, srocení, návod a pomoc.⁴⁰

³⁸ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 266-267.

³⁹ SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha, 2009, str. 332.

⁴⁰ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 269-270.

Pokus trestného činu

Pokus trestného činu je vymezen v § 21 odst. 1 trestního zákoníku, jehož znaky jsou jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu, úmysl spáchat trestný čin a nedostatek dokonání. Pokus trestného činu se již velmi blíží dokonání trestného činu. Pachatel svým úmyslným jednáním při pokusu již bezprostředně směřoval k spáchání trestného činu, ale k jeho dokonání nedošlo jen pro nějakou překážku nebo nějakou jinou okolnost, která pachateli zabránila v dokonání a byla zpravidla nezávislá na jeho vůli.⁴¹ Například vrah již začal škrtit oběť s úmyslem ji usmrtit a byl vyrušen jinou osobou. Pokus vraždy není spojen s usmrcením oběti, ale jen s nebezpečím jejího usmrcení. Na rozdíl od přípravy není trestnost pokusu omezena na zvlášť závažné zločiny, ale týká se všech trestných činů.

Trestnost a zánik trestnosti přípravy a pokusu

Trestnost přípravy a pokusu zaniká, jestliže pachatel dobrovolně upustil od dalšího jednání směřujícího k spáchání (dokonání) trestného činu a odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému z podniknuté přípravy nebo pokusu, nebo dobrovolně učinil o přípravě nebo pokusu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy nebo pokusu, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutno učinit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu; voják může místo toho učinit oznámení svému nadřízenému.⁴² K beztrestnosti je třeba, aby pachatel také dobrovolně odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z podniknuté přípravy nebo pokusu.

Dokonaný trestný čin

Dokonání trestného činu je nejzávažnějším vývojovým stádiem trestného činu. U dokonání trestného činu byly již naplněny všechny znaky skutkové podstaty. Například trestný čin loupeže dle § 234 odst. 1 trestního zákoníku je dokonán již užitím násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, i když při něm nakonec ke zmocnění věci nedojde. V takovém případě nebyl trestný čin jen

⁴¹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 238.

⁴² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 20 odst. 3.

dokončen, ale byl dokonán. O ukončení bychom hovořili v případě zmocnění a uschování věci.⁴³

⁴³ PROUZA, D. *Trestní zákoník: edice zákonů s judikaturou*. 1. Vydání. Praha, 2010, str. 62.

3 STRUKTURA TRESTNÍHO ZÁKONÍKU

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník je nástupcem starého zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, jenž klade větší důraz na ochranu života, majetku a dalších individuálních práv, což dokazuje tím, že tyto zájmy staví před zájmy společnosti a státu. Reaguje na nové formy trestné činnosti a zvyšující se brutalitu zpřísněním postihů za nejzávažnější trestné činy a naopak u méně závažné trestné činnosti upřednostňuje alternativní tresty. Mimo to obsahuje přes šedesát nových skutkových podstat trestných činů například trestný čin pronásledování neboli stalking, trestný čin zanedbání péče o zvíře apod. Pozitivem je i logičtější a přehlednější rozčlenění.

Trestní zákoník je systematicky rozdělen do tří částí. **První část obecná** (§ 1 až § 139) je rozčleněna do 8 hlav. Jsou zde uvedena ustanovení společná všem trestným činům nebo alespoň některým skupinám trestných činů. Pojednává především o základech trestní odpovědnosti, o působnosti trestních zákonů, ukládání trestů a ochranných opatření, okolnostech vylučujících protiprávnost a dalších obecných institutech. Obecná část odkazuje na speciální právní úpravu – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, která upravuje podmínky odpovědnosti za protiprávní činy, kterých se dopustily osoby mladší patnácti let a mladiství. **Druhá část zvláštní** (§ 140 až § 418) se dělí do 13 hlav. Obsahuje znaky konkrétních trestných činů. Trestné činy jsou rozděleny do hlav podle objektivního významu chráněného zájmu. Obecná a zvláštní část tvoří nerozlučný celek tzn, že ustanovení obecné části trestního zákoníku se mohou uplatnit pouze v souvislosti s některými ustanoveními zvláštní části a naopak. **Přechodná a závěrečná ustanovení** (§ 419 až § 421) jsou uvedena v třetí části trestního zákoníku. Řeší přechod stávající právní úpravy na novou. Je zde obsažena derogační klauzule, kde je stanoveno které zákony se účinností nového zákona ruší. Ustanovení o nabytí účinnosti jednotlivých novel trestního zákona určuje den jeho účinnosti k 1. lednu 2010.⁴⁴

3.1 Působnost trestních zákonů

Pojem působnosti zákona vyjadřuje okruh společenských vztahů, na které se zákon vztahuje a podmínky, za nichž se zákon uplatňuje. Tyto podmínky mohou být

⁴⁴ KRUPKA, V., *Trestní právo hmotné: obecná část*. 1. Vydání. Praha, 2010, str. 14-15.

časové, místní, osobní a jiné.⁴⁵ Trestní zákoník tedy upravuje působnost časovou, místní, osobní a někdy i věcnou, z čehož vyplývá, že důležitou roli zde hraje doba spáchání a místo spáchání trestného činu, osoba pachatele a okruh zájmů, proti nimž trestný čin směřuje.

3.1.1 Časová působnost

Časová působnost je charakterizována pojmy *platnost a účinnost* právní normy (zákona). Platnosti zákon nabývá dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů, který je uveden v záhlaví příslušné částky Sbírk. Platnost zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku nastala 9. února 2009, kdy byl publikován ve Sbírce zákonů a stal se tak součástí právního řádu. Účinností zákona rozumíme časové období, ve kterém je právní norma závazná a má být podle ní postupováno. Nestanoví-li zákonodárce lhůtu jinou, obecně nabývá první norma účinnosti 15. dnem po vyhlášení ve Sbírce zákonů. Účinnost zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku nabyla dnem 1. ledna 2010. Doba mezi platností a účinností a právní normy se nazývá *legisvakanční lhůta*, doba na seznámení se zněním zákona.⁴⁶

Působnost časová vyjádřena v § 2 a 3 trestního zákoníku určuje, kterého zákona se na posuzovaný případ použije, jestliže v mezidobí od spáchání činu do rozhodnutí o něm došlo ke zrušení nebo změně zákona účinného v době spáchání trestného činu. Dle § 2 odst. 1 nový trestní zákon má zpětnou působnost pouze tehdy, jestliže jeho použití je pro pachatele příznivější. Působnost časová vyjadřuje zásadu žádný trestný čin bez předchozího zákona, žádný trest bez předchozího zákona (*nullum crimen sine lege praevia, nulla poena sine lege praevia*).⁴⁷

S tím souvisí i zákaz retroaktivity, který je nově uveden v § 1 trestního zákoníku: „Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán“⁴⁸

⁴⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 13.

⁴⁶ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 56.

⁴⁷ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 33.

⁴⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 1.

3.1.2 Místní působnost

Místní působnost je vyjádřena v § 4 až § 11 trestního zákoníku a vymezuje okruh případů, které se posuzují podle trestního zákona se zřetelem k místu, kde byl trestný čin spáchán.⁴⁹

Místní působnost stojí na několika zásadách. Základní zásadou je **zásada teritoriality**, podle níž je použití trestního zákoníku podmíněno spácháním trestného činu na území republiky, bez ohledu na státní příslušnost pachatele (osobu pachatele). Zvláštností je, že z místní působnosti trestního zákoníku nejsou vyňata tzv. exteritoriální místa, kterými jsou zejména sídla velvyslanectví a sídla mezinárodních organizací. Česká republika zde nemůže provádět procesní úkony bez souhlasu příslušného státu. **Zásada registrace**, pro kterou platí stejný režim jako pro zásadu teritoriality, stanoví, že trestní zákon se vztahuje na trestné činy spáchané na palubě lodi nebo jiného plavidla, anebo letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány v České republice⁵⁰

Podle **zásady personality** se působnost trestních zákonů vztahuje na trestné činy státních občanů nebo obyvatel bez státní příslušnosti, kteří mají na území České republiky povolen trvalý pobyt, ať byly spáchány kdekoli, tedy i v cizině. Trestnost činu spáchaného v cizině se posuzuje podle českého zákona. Výjimkou je však např. zavinění dopravní nehody, jejímž účastníkem byl český občan v cizině. Není možné aplikovat pravidla silničního provozu platná na území České republiky, ale je třeba aplikovat pravidla silničního provozu platná na území toho státu, kde byl spáchán trestný čin.⁵¹

Další zásadou působnosti trestních zákonů je **zásada ochrany a zásada univerzality**. Zásada ochrany se nevztahuje na ochranu individuálních zájmů osob, ale na ochranu zájmů státu a jeho orgánů. Výčet trestných činů, proti zvláště důležitým vlastním zájmům státu, které je třeba stíhat bez ohledu na místo činu a pachatele, najdeme v § 7 odst. 1 trestního zákoníku. Zásada univerzality se stejně jako zásada ochrany vztahuje na trestné činy spáchané cizincem nebo osobou bez státní příslušnosti

⁴⁹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 56.

⁵⁰ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 62-64.

⁵¹ JELÍNEK, J., et al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 17.

v cizině, ale na rozdíl od zásady ochrany jsou to trestné činy spáchané proti občanu České republiky.⁵²

Z této zásady je dále **vydělena zásada subsidiární universality**, která stanoví podmínky, za kterých lze podle zákonů České republiky posuzovat trestnost činu spáchaného v cizině, cizím státním příslušníkem nebo osobou bez státní příslušnosti, která nemá na našem území povolen trvalý pobyt⁵³

3.1.3 Osobní působnost

Pojmem osobní působnost se rozumí všechny výjimky z působnosti trestního zákoníku, které jsou odůvodněné osobním postavením osoby, která je podezřelá ze spáchání trestného činu.⁵⁴ Osoby vyňaté z působnosti trestního zákoníku jsou zcela nebo z části beztrestné, jedná se o **exempci hmotněprávní**. Vedle exempce hmotněprávní existuje i **exempce procesní**, kdy orgány činné v trestním řízení jsou omezeny v možnosti osoby, jejichž postavení může způsobit nestíhatelnost, stíhat jako obviněné, jelikož určité okolnosti brání provedení trestního řízení.⁵⁵

Tak například dle Ústavy České republiky nelze postihnout poslance ani senátora pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech, nelze je trestně stíhat za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech, podléhají jen disciplinární pravomoci komory, ve které jsou členy, stejně tak i v případě přestupku, pokud zákon nestanoví jinak. K jejich trestnímu stíhání je potřeba souhlas komory, ve které působí, v opačném případě je trestní stíhání vyloučeno a v případě byl-li dopaden při páčání trestného činu nebo bezprostředně poté, lze je zadržet a jejich zadržení ihned oznámit předsedovi komory, ve které působí, který musí do 24 hodin od jejich zadržení dát souhlas k odevzdání zadržených soudu, v opačném případě je orgán povinen je propustit, o přípustnosti stíhání s konečnou platností rozhodne komora na své následující schůzi.⁵⁶ Obdobně je to i u soudců (čl. 86 Ústavy) a prezidenta (čl. 65 Ústavy).

⁵² JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 67.

⁵³ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 18.

⁵⁴ SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Trestní právo a trestní zákony*. Praha, 2009, str. 132.

⁵⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 69.

⁵⁶ Zákon č. 1/1993 Sb., ústavní zákon, čl. 27.

3.1.4 Věcná působnost

Věcná působnost trestních zákonů vyjadřuje, na jaký okruh společenských vztahů trestní zákoník dopadá. Ustanovení trestního zákona chrání státní, veřejné i individuální vztahy, zájmy a hodnoty, které jsou konkretizovány v hlavách zvláštní části trestního zákoníku. Na rozdíl od veřejných a státních zájmů, které každý stát chrání zásadně pouze své vlastní, jsou individuální zájmy chráněny jak u vlastních státních příslušníků, tak u cizinců a osob bez státní příslušnosti. Rozšířit ochranu trestního zákoníku na cizí stát lze na základě příslušné mezinárodní smlouvy například v rámci teroru (§ 312 trest. zákoník) nebo teroristického útoku (§ 312 trest. zákoník), pro které platí společné ustanovení (§ 313 trest. zákoník).⁵⁷

3.2 Trestní sankce

Trestní sankce jsou jedním z nepostradatelných nástrojů sloužících k udržení společenského pořádku, k ochraně základních právních hodnot a zájmů, na nichž má společnost životní zájem. Bez trestněprávních prostředků by bylo řádné soužití v lidské společnosti nemyslitelné. Ochrany společnosti před trestnými činy má být dosahováno jak pohrůzkou trestními sankcemi, tak jejich ukládáním a výkonem.⁵⁸

Výčet trestů, které může soud za spáchané trestné činy uložit je obsažen v ustanovení § 52 odst. 1 trestního zákoníku. Jsou jimi, trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání, ztrátu vojenské hodnosti a vyhoštění. Trestní zákoník, na straně jedné, umožňuje přísněji postihnout nejzávažnější trestné činy a na straně druhé posiluje úlohu alternativních trestů tím, že výčet trestů dle starého zákona doplnil o výše uvedený trest domácího vězení a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Výčet ochranných opatření, jimiž jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova, je obsažen v ustanovení § 98 odst. 1., přičemž ukládání ochranné výchovy upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

⁵⁷ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 68-69.

⁵⁸ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 485.

3.2.1 Tresty

Trest je zákonem stanovený právní následek (sankce) vynutitelný státní mocí, který je ukládán za určité protiprávní jednání. U mladistvých se právní následek nazývá opatřením. Podstatou trestu je újma ukládaná soudně osobně pachateli trestného činu, u mladistvých je účelem opatření vytvoření podmínek pro jeho sociální a duševní rozvoj. Stát jej užívá k ochraně zájmů chráněných trestním zákonem, ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli.⁵⁹

Tyto sankce mohou být pro svou závažnost použity jen jako ultima ratio, tedy jako poslední prostředek, v případech, kdy už není možnost, jak pachateli zabránit v páchání dalších trestných činů a u ostatních občanů společnosti posílit jejich důvěru v patřičnou účinnost právních norem. Trest spojený se ztrátou svobody nutno proto použít, pokud nelze trestným činům zamezit a obnovení narušených právních vztahů zajistit aplikací tzv. alternativních trestů, jimiž jsou například trest obecně prospěšných prací nebo trest peněžitý. Újma, která je dotčené osobě trestní sankcí působena, nemá převyšovat míru nezbytně nutnou pro ochranu společnosti.⁶⁰

„Trestní sankce jsou jen jedním z četných nástrojů sociální kontroly. K prostředkům sociální kontroly patří mimo působení formálních institucí, jako jsou soudy, státní zastupitelství apod., i působení neformálních institucí – rodiny, školy, bezprostředního okolí, pracovního kolektivu i široké veřejnosti, zejména médií.“⁶¹

Účelem trestu je:⁶²

- *ochrana společnosti před pachateli trestných činů*
- *zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti*
- *vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život*
- *generálně preventivní účinek trestu*

Trestní zákoník vymezuje taxativně druhy trestů v § 52. Soud za spáchané trestné činy může uložit:⁶³

⁵⁹ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 346-348.

⁶⁰ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 408.

⁶¹ SOLNAŘ, V., et. al. *Systém českého trestního práva: Tresty a ochranná opatření*. Praha, 2009, str. 5.

⁶² JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 352.

⁶³ Tamtéž, str. 360-391.

Odnětí svobody

Trest odnětí svobody je možné uložit za každý spáchaný trestný čin uvedený v trestním zákoníku. Účelem tohoto trestu je omezit možnost odsouzeného páchat další trestné činy a chránit tak společnost po dobu jeho výkonu. Trestem odnětí svobody ve smyslu § 52 odst. 2 se rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem nebo bez něj a výjimečný trest.

Nepodmíněný trest odnětí svobody je vykonáván ve věznici s dohledem, dozorem, s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou, kam soud pachatele zařadí dle kritérií uvedených v § 56 odst. 2 trestního zákoníku.

Podstatou výkonu trestu odnětí svobody je dočasné omezení svobody volného pohybu a pobytu odsouzeného pachatele nuceným umístěním ve věznici a s tím související omezení dalších občanských práv a svobod (př. práva volebního, svobodného podnikání, rodinného života) a stanovení povinností pachatele (př. povinnost odsouzeného pachatele dodržovat stanovený režim a pořádek).⁶⁴

Vedle nepodmíněného odsouzení může být pachatel odsouzen podmíněně, což znamená, že soud jeho výkon trestu odloží pod podmínkou řádného chování během zkušební doby, která je stanovena soudem na 1 rok až 5 let, a splní stanovené podmínky. Soud nemůže podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody převyšující tři léta. Zvláštní typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (§ 54, trest. zákoník), kterým se rozumí trest odnětí svobody na doživotí nebo trest v délce trvání nad 20 do 30 let. Výjimečný trest lze uložit za zvláště závažný zločin při splnění zákonem stanovených podmínek. S účinností nového zákona, tedy trestního zákoníku se zvyšuje hranice trestní sazby výjimečného trestu z 25 let na 30 let.

Domácí vězení

Domácí vězení by mělo být především alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Lze ho uložit pouze pachateli přečinu a to v délce až na dvě léta. Spočívá, nestanoví-li soud jinak, v povinnosti odsouzeného zdržovat se ve stanovené době na stanovené adrese ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20:00 hodin do 05:00 hodin. Výjimkou jsou důležité důvody, např. výkon povolání nebo poskytnutí zdravotní péče. Přínosem domácího

⁶⁴ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 748.

vězení je zejména úspora nákladů, které stát vynakládá na věznění pachatelů. Odsouzený k domácímu vězení si bude i během výkonu trestu dále vydělávat na své živobytí a zároveň neztratí kontakt se svou rodinou ani pracovní návyky, což výrazně přispívá k předcházení opakování trestné činnosti.⁶⁵

Trest domácího vězení je obsažen v § 60 trestního zákoníku, kde jsou uvedeny předpoklady pro jeho uložení a jeho výkon. Podmínkou jeho uložení je písemný slib pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a má-li soud za to, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu.⁶⁶ Trestní zákoník stanoví ve svém § 61 náhradní trest odnětí svobody ve výměře až jeden rok pro případ, že odsouzený nebude dodržovat podmínky výkonu trestu domácího vězení. Výkon trestu domácího vězení je obsažen v trestním řádu v ustanovení § 334.

Kontrolu výkonu trestu domácího vězení dle § 334 písm. b) zajišťuje Probační a mediační služba ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného nebo namátkovou kontrolou prováděnou probačním úředníkem formou namátkových kontrol. Odsouzený je povinen probačnímu úředníkovi umožnit vstup do místa výkonu trestu. Probační úředník kontroluje, zda odsouzený dodržuje podmínky uložené soudem nebo vyplývající z trestního zákoníku a současně odsouzenému pomáhá při řešení problémů formou poskytnutí odborné pomoci a poradenství s cílem vést odsouzeného k řádnému životu.⁶⁷ Probační úředník se řídí zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, jehož práva a povinnosti upravuje § 7 tohoto zákona.

Obecně prospěšné práce

Obecně prospěšné práce lze charakterizovat jako legální nucenou práci v obecný prospěch. Odsouzený povinně provádí stanovenou pracovní činnost, ve stanovené délce v rozmezí od 50 do 300 hodin, bezplatně a ve svém volném čase. V případě nevykonání uloženého trestu ve stanovené době může soud trest obecně prospěšných prací přeměnit na trest odnětí svobody. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě

⁶⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 373-374.

⁶⁶ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*, 1. Vydání. Olomouc, 2011, str. 209.

⁶⁷ *Probační a mediační služba České republiky* [online]. 2002 [cit. 19. listopadu. 2013] Dostupný z WWW:

<<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>.

odsouzeného ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců.

Dle ustanovení § 62 odst. 1 ho lze uložit pachateli za přečin a v případě uložení trestu samostatně přihlédne soud k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele, a jestliže uložení jiného trestu není třeba. Pokud byl pachateli v posledních třech letech přeměněn trest obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, soud tento trest zpravidla neuloží, stejně tak i v případě, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

Povinností odsouzeného je provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí (§ 62 odst. 3 trestní zákon). Kontrolu výkonu trestu provádí probační úředník nebo instituce, u které je trest vykonáván.

Trestní zákon používal formulaci *nebo jiných obdobných činnostech*, čímž byla uzavřena možnost výkonu i kvalifikovaných prací ve prospěch jiných institucí, než jen u činností ve prospěch obcí. Trestní zákoník slovo obdobných vypustil a umožnil tak vykonávat trest obecně prospěšných prací ve prospěch institucí zabývajících se např. vzděláním, kulturou, sociální nebo charitativní činností apod.⁶⁸ Dále byla snížena výměra trestu obecně prospěšných prací z dřívějších maximálních 400 hodin na 300 hodin.

Propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku představuje poměrně přísnou sankci výrazně zasahující do majetkové sféry pachatele. Uložení tohoto druhu trestu je jednou z výjimek z ústavní ochrany nedotknutelnosti majetku. Proto je možné uložit trest propadnutí majetku jen za relativně úzký okruh trestných činů a za dalších omezujících podmínek.⁶⁹

Trest propadnutí majetku lze uložit pouze v případě spáchání nejzávažnějších trestných činů a to, je-li ukládán výjimečný trest nebo odsuzuje-li soud pachatele za zvlášť závažný zločin, kterým pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 66 odst. 1, trest. zákoník).

⁶⁸ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 377.

⁶⁹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 876.

V jiných případech může soud tento trest uložit pouze, pokud to zákon ve zvláštní části výslovně dovoluje a to jako samostatný nebo vedle jiného trestu (§ 66 odst. 2, trest. zákoník). Postihuje celý majetek nebo jeho část, kterou určí soud. Nevztahuje se na prostředky nebo věci, které jsou nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výchovu nebo výživu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

Peněžitý trest

Peněžitý trest může soud uložit jako trest samostatný nebo jako vedlejší za podmínek uvedených v trestním zákoníku a to, jestliže pachatel úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch (§ 67 odst. 1), trestní zákoník ve zvláštní části výslovně dovoluje uložení peněžitého trestu za spáchaný trestný čin [§ 67 odst. 2 písm. a)], nebo za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele nepodmíněný trest odnětí svobody současně neukládá [§ 67 odst. 2 písm. b)]. Jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

Peněžitý trest je významnou alternativou ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Limitem pro širší využívání peněžitého trestu je skutečnost, že nepostihuje jen osobu pachatele, ale též případně jeho rodinu a osoby, vůči nimž má pachatel závazky, včetně poškozeného, čím představuje výjimku ze zásady, že trest představuje osobní újmu pachatele trestného činu.⁷⁰

Trestní zákoník v ustanovení § 68 stanovuje výměru peněžitého trestu. Soud jej ukládá ve formě denních pokut neboli v denních sazbách, které činí nejméně od 20 do 730 celých denních sazeb v hodnotě nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč za den. Výše denní sazby závisí na majetkových poměrech pachatele, která vychází zpravidla z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den. Počet denních sazeb soud určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu.

⁷⁰ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 382-383.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Účel trestu spočívá ve zneškodnění věci či jiné majetkové hodnoty, která by mohla sloužit k dalšímu páchání trestné činnosti, zároveň ztíží pachateli podmínky pro páchání dalších trestných činů a odejme mu prospěch z trestné činnosti (§ 70 trestní zákoník). Tento druh trestu je trest postihující majetek, který je ve vlastnictví odsouzeného, spočívá tedy v odnětí vlastnického či jiného majetkového práva odsouzenému, které následně přechází na stát.⁷¹

Zákaz činnosti

Smyslem tohoto trestu je přímo zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti, jinými slovy znemožňuje pachateli vykonávat činnost vytvářející podmínky pro páchání určité trestné činnosti. Zakazuje pachateli zastávat některá zaměstnání, povolání funkce nebo jiné činnosti, k nimž je zapotřebí určitého povolení či odborná způsobilost. Jde tedy o zamezení toho, aby pachatel mohl vykonávat tyto zvláštní aktivity, k nimž se vyžaduje určitá morální a odborná způsobilost a které využil nebo zneužil ke spáchání trestného činu nebo trestným činem vyvolal vážné pochybnosti o své způsobilosti k výkonu těchto činností. Je ukládán nejméně na jeden rok a nejvýše na deset let.⁷²

Zákaz pobytu

Trest pobytu zakazuje odsouzenému po dobu výkonu trestu zdržovat se na určitém místě nebo v určitém obvodu. Soud stanoví výměru trestu od jednoho roku do deseti let. *„Bezprostředním účelem trestu zákazu pobytu je vyřadit pachatele z prostředí, s nímž souvisela jeho trestná činnost a které by mohlo i v budoucnosti ovlivnit nebo usnadnit páchání dalších trestných činů.“*⁷³

Trest zákazu pobytu je dalším z druhů trestů, jež omezují svobodu pohybu a pobytu pachatele, která je jinak zaručena v čl. 14 LPS a v mezinárodních úmluvách o lidských právech a základních svobodách. Podle čl. 14 odst. 3 LPS mohou být tyto svobody omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení

⁷¹ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 384.

⁷² ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 931.

⁷³ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 837.

veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých, a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.⁷⁴

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tento nový alternativní trest vznikl z důvodu narůstajících případů fotbalového chuligánství na stadionech. Cílem tohoto trestu je zabránit pachateli v páchání dalších výtržností na stanovených akcích. Tento trest je ukládán osobám, které se dopustily úmyslného trestného činu v souvislosti návštěvy takové akce. Soud může tento zákaz stanovit na dobu až deseti let. Odsouzený je povinen spolupracovat po dobu výkonu trestu s probačním úředníkem, účastnit se stanovených programů pro jeho nápravu a v případě konání zakázané akce se na pokyn probačního úředníka dostavit k určenému útvaru policie.⁷⁵

Ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání

Trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání lze charakterizovat jako vedlejší tresty, jelikož není možné je uložit samostatně, ale pouze s trestem odnětí svobody nejméně na dvě léta. Spočívá v odejmutí veškerých vyznamenání, čestných titulů a jiných titulů udělených podle vnitrostátních předpisů, přičemž zasahuje do cti pachatele, nicméně odsouzený, i přesto, že ztráta těchto titulů a vyznamenání je trvalá, neztrácí způsobilost znovu těchto práv nabýt. Trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání se netýká cizozemských titulů a nevztahuje se již ani na vědecké a umělecké hodnosti.⁷⁶

Ztrátu vojenské hodnosti

Stejně tak jako u trestu ztráty čestných titulů a vyznamenání, i tento trest nelze uložit samostatně. „*Ztráta vojenské hodnosti spočívá v tom, že se odsouzenému snižuje hodnost v ozbrojených silách na hodnost vojína.*“⁷⁷

Vyhoštění

Vzhledem k ustanovení čl. 14 LPS nelze tento trest uložit občanům České republiky. Vztahuje se pouze na cizince v případech stanovených zákonem.

⁷⁴ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 954.

⁷⁵ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 389.

⁷⁶ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha, 2012, str. 974.

⁷⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 79 odst. 3.

„Bezprostředním účelem trestu vyhoštění je zabránit pachateli trestného činu, který není občanem České republiky, v páčání další trestné činnosti na území České republiky, pokud z jeho strany hrozí nebezpečí lidem, majetku nebo jinému obecnému zájmu. Vyhoštěním se rozumí odnětí práva cizince k dalšímu pobytu na území České republiky (pokud takové právo měl) a jeho fyzické přemístění na území jiného státu nebo předání cizince příslušným orgánům jiného státu za tímto účelem.“⁷⁸

3.2.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou samostatnou kategorií trestních sankcí, které je možno uložit mimo osob trestně odpovědných i osobám, kterým trestní odpovědnost odpadá pro jejich nepřičetnost nebo nedostatek věku. Jejich cílem je zajištění ochrany společnosti.⁷⁹

Účel ochranných opatření spočívá v individuální prevenci, která má působit nápravu a zajištění (zneškodnění), nikoli odstrašení. Trestní zákoník účel ochranných opatření výslovně nevyjadřuje, avšak zákon o soudnictví ve věcech mládeže uvádí, že jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páčáním provinění mladistvými (§ 21 odst. 1 věta druhá ZSM).⁸⁰

„Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Ukládání ochranné výchovy upravuje zákon o soudnictví ve věcech kdeže.“⁸¹ K ochranné výchově viz 4.1.2 Opatření ukládána mladistvým.

Ochranné léčení

Ochranné léčení může soud uložit nepřičetnému pachateli nebo pachateli, který jednal ve stavu zmenšené přičetnosti vedle jiného trestu, domnívá-li se, že by mohlo vést k jeho nápravě a sníží mu trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Ochranné léčení lze uložit pod podmínkou, že je pachatelův pobyt

⁷⁸ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání.. Praha, 2009, str. 867-868.

⁷⁹ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 127-128

⁸⁰ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání.. Praha, 2009, str. 1010.

⁸¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 98, odst. 1 a 2.

na svobodě nebezpečný. Ochranné léčení je ukládáno ve dvou formách, a to ústavní nebo ambulantní.⁸²

„Ústavní ochranné léčení se vykonává zejména v psychiatrických léčebnách, většinou na specializovaných odděleních, např. sexuologických. Ambulantní forma znamená, že soud nařídí léčbu ambulantně a nedochází k omezení osobní svobody člověka. Ten je ale povinen plnit podmínky ambulantní léčby, např. frekvenci návštěv u svého psychiatra. Ústavní forma může být přeměněna na ambulantní a naopak, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky. O přeměnu může požádat i pacient a rozhoduje o ní soud. O ukončení ochranného léčení rozhoduje rovněž soud, obvykle na návrh ošetřujícího lékaře.“⁸³

Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence je novým ochranným opatřením. Je vykonávána ve střeženém zařízení vězeňské služby, jinými slovy v ústavu se zvláštní ostrahou, neboli tzv. detenčním ústavu. Soud ji může uložit, pokud upustí od potrestání nebo pokud pachatel nebyl odsouzen z důvodu nepřičetnosti. Ukládá se jen pachateli, který spáchal úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující pět let, za podmínek, že byl trestný čin spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.⁸⁴

Zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Tento trest spočívá v odebrání obecně nebezpečné věci nebo jiné věci sloužící k páčání trestných činů anebo odčerpává výnosy z trestné činnosti za účelem ochrany společnosti. Jedná se především o věc nebo jinou majetkovou hodnotu, které bylo užito ke spáchání trestného činu, nebo k jeho spáchání byla určena, popřípadě ji pachatel získal za spáchaný trestný čin.⁸⁵

⁸² JELÍNEK, J., et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha, 2009, str. 13-131.

⁸³ *Ochranné léčení* [online]. 2012 [cit. 8. července 2012]. Dostupný z WWW: <http://ferovanemocnice.cz/prava-osob-s-dusevni-nemoci-30/ochranne-leceni-98.html>.

⁸⁴ *Zabezpečovací detence* [online]. 2012 [cit. 8. července 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/zabezpecovaci-detence>.

⁸⁵ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 1061-1062.

3.3 Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou takové okolnosti, díky nimž je pachatel činu jinak trestného zbaven trestní odpovědnosti. Chybí-li protiprávnost, která byla vyloučena v důsledku ospravedlňujícího důvodu, například k odvrácení hrozícího nebezpečí, jednání je dovolené. Trestního zákoník mimo to, že podrobněji upravuje krajní nouzi (§ 29) a nutnou obranu (§ 28) zavádí další dvě okolnosti a to, přípustné riziko (§ 31) a svolení poškozeného (§ 30). Oprávněné použití zbraně je obsaženo v ustanovení § 32 trest. zákoníku.

Krajní nouze

Krajní nouze je stav, kdy dochází ke střetu různých právem chráněných zájmů a pro záchranu jednoho chráněného zájmu je zapotřebí obětovat jiný takový zájem. K činu v krajní nouzi je oprávněn každý, nezávisle na tom zda jeho zájmy ohroženy jsou či nejsou. O krajní nouzi se jedná v případě jednání odvracejícího nebezpečí, které přímo hrozí některému ze zájmů chráněných trestním zákoníkem, nebo jestliže nebezpečí hrozí přímo a nebylo ho možno za daných okolností odvrátit jinak, přičemž způsobený následek nesmí být stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil a není zde povinnost ho snášet.⁸⁶

Nutná obrana

Na rozdíl od krajní nouze zde není podmínkou nebezpečí, ale útok přímo hrozící nebo trvající, který směřuje proti zájmu chráněnému trestním zákonem, proti němuž nutná obrana směřuje. Obrana musí být přiměřena způsobu útoku, v opačném případě se nejedná o nutnou obranu. Útokem je myšleno úmyslné protiprávní jednání, které je nebezpečné pro společnost. K nutné obraně je oprávněn kdokoli, i přesto, že útok nesměřuje proti němu samému.⁸⁷

Svolení poškozeného

Svolení poškozeného vychází ze staré římské zásady *volenti non fit iniuria, neboli* tomu, kdo souhlasí, se neděje křivda. Poškozený může dát svolení k zásahům do těch zájmů, o nichž si on sám může rozhodovat a jejichž porušení se nedotýká zájmů jiných osob nebo zájmů společnosti. S volení poškozeného se vylučuje v případě

⁸⁶ ŠÁMAL, P., et. al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání.. Praha, 2009, str. 321-322.

⁸⁷ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. I. Vydání*. Praha, 2009, str. 249-250.

například dvojího manželství, neboť je zde překročen zájem jednotlivce zájem jednotlivce a jde o zájmy celospolečenské. Poškozený může dát souhlas osobě páchající čin jinak trestný předem nebo současně. U svolení po činu se protiprávnost vylučuje, pouze za předpokladu, že osoba mohla důvodně předpokládat, že by se jí svolení dostalo.⁸⁸

Přípustné riziko

Základními podmínkami přípustného rizika jsou.⁸⁹

- *vykonávání společensky prospěšné činnosti v rámci svého povolání, zaměstnání, postavení nebo funkce,*
- *jednání je v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl jednající v době svého rozhodování o dalším postupu*
- *nesmí dojít k ohrožení života nebo zdraví člověka, aniž by byl dán souhlas v souladu s jiným právním předpisem*
- *výsledku nelze dosáhnout jinak a společensky prospěšný výsledek musí odpovídat míře rizika*
- *činnost nesmí zřejmě odporovat požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičít dobrým mravům.*

Oprávněné použití zbraně

Pojem oprávněné použití zbraně upravuje trestní zákoník v § 32. „*Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraň v mezích stanovených jiným právním předpisem.*“⁹⁰

Použitím zbraně se rozumí použití zbraně takovým způsobem, k němuž je určena, tzn. střelná zbraň ke střelbě, bodná zbraň k bodání. Zákon její použití může posuzovat jako použití jiného donucovacího prostředku v případě, že byla použita jiným způsobem, např. u střelné zbraně úderem. Zákonnými předpisy, kde jsou zakotvené konkrétní a přesné podmínky jsou například:⁹¹

- *Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, § 56*

⁸⁸ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 351-352.

⁸⁹ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 259.

⁹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 32.

⁹¹ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 361-366.

- *Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, § 20*
- *Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, § 5*
- *Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, § 42*
- *Zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, § 32*
- *Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, § 18*
- *Zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, § 40*

3.4 Zánik trestní odpovědnosti

K zániku trestní odpovědnosti neboli tzv. trestněprávního vztahu dochází z důvodu okolností, které nastaly po spáchání trestného činu, ale dříve než je o něm pravomocně rozhodnuto. Tyto důvody způsobují zánik oprávnění státu uložit pachateli trestného činu přiměřený trest a odpovídající povinnost pachatele jej strpět. Na rozdíl od okolností vylučujících protiprávnost je zde trestný čin, v době svého spáchání, trestným činem. Důvodem zániku trestní odpovědnosti je účinná lítost a promlčení trestního stíhání. Hovoříme-li o zvláštních případech zániku trestnosti, jsou jimi například smrt pachatele nebo milost prezidenta republiky⁹²

3.4.1 Zánik trestní odpovědnosti účinnou lítostí

Účinnou lítostí zaniká trestní odpovědnost pachatelů u trestných činů uvedených v ustanovení § 33 trest. zákoníku a v případech, kdy pachatel dobrovolně škodlivému následku zamezil, nebo jej napravil nebo učinil-li o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku mohlo být ještě zabráněno. U dokonaného trestného činu zaniká trestnost přípravy (§ 20 odst. 3), pokusu (§ 21 odst. 3) a účastenství (§ 24 odst. 3), za podmínek uvedených v trestním zákoníku. Zvláštní případy účinné lítosti uvádí trestní zákoník ve zvláštní části v ustanovení § 197 (vztahuje se k zanedbání povinné výživy § 196), § 242 (vztahuje se k neodvedení daně, pojistného a sociálního § 241) a § 363 (vztahuje se k účasti na organizované zločinecké skupině § 361).⁹³

Promlčení trestní odpovědnosti

Promlčení trestní odpovědnosti spočívá v zániku trestnosti činu uplynutím doby stanovené zákonem, která činí pět, deset, patnáct nebo dvacet let v závislosti

⁹² JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 335-336.

⁹³ Tamtéž, str. 338.

na závažnosti trestného činu.⁹⁴ Důvodem promlčení je především uplynutí doby, díky které postupně slábne, až docela zaniká potřeba trestněprávní reakce, protože na trestný čin se zapomíná, škodlivost činu se snižuje, negativní ovlivnění společenského vědomí mizí (hledisko generální prevence) a je zde předpoklad, jestliže pachatel nespáchal trestný čin stejně nebo přísněji trestný za zákonem stanovenou dobu, že došlo k pozitivní změně jeho osoby (nápravě), a přestal být osobou nebezpečnou pro společnost (hledisko individuální prevence). S tím jsou spojené i důvody procesní. Svědci zapomínají, stopy mizí, čímž je oslabena síla důkazních prostředků, kterých je potřeba při dokazování.⁹⁵ Uplynutím promlčecí doby nezaniká trestní odpovědnost u trestných činů, které jsou obsaženy v ustanovení § 35 trestního zákoníku.

3.5 Orgány činné v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení mají za úkol zjistit, zda byl spáchán trestný čin a je-li tomu tak, rozhodnout o potrestání pachatele a rozhodnutí vykonat nebo jeho výkon zařídit, přičemž musí zachovávat určitý zákonem stanovený postup, který upravuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).⁹⁶

Orgány činnými v trestním řízení jsou:⁹⁷

- **policejní orgán**, jehož úkol spočívá v zahájení trestní stíhání obviněného, jsou-li důvody domnívat se, že se dopustil trestného činu, a zajistit pro další řízení důkazy
- **státní zástupce**, který dohlíží na činnost policejního orgánu a na základě jeho návrhu trestní stíhání buď zastaví, nebo podá obžalobu k soudu
- **Soud**, který rozhodne o nevině obviněného a obžaloby jej zproští nebo ho uzná vinným a uloží mu trest, na jehož výkon poté dohlíží

⁹⁴ JELÍNEK, J., et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 340-341.

⁹⁵ ŠÁMAL, P., et al. *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 380-381.

⁹⁶ ČÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J. et al. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha, Linde, 2006, str. 11.

⁹⁷ *Trestní právo* [online]. 2012 [cit. 29. srpna 2012]. Dostupný z WWW: <<http://iuridictum.pecina.cz/w/>

[Trestn%C3%AD_pr%C3%A1vo](#)>.

4 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST OBČANŮ ČR (Mladistvých, fyzických a právnických osob)

4.1 Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

Dne 1. ledna 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Je tzv. speciálním zákonem ve vztahu k obecným trestněprávním předpisům uvedených v trestním zákoníku a trestním řádu. Obsahuje jen ta ustanovení, která mají zvláštní právní úpravu oproti uvedeným obecným předpisům. Vznikl jako reakce na požadavky odborníků specializovaných na problematiku mladistvých delikventů.⁹⁸

Na rozdíl od trestních předpisů pro dospělé, které jsou orientovány do minulosti, ke spáchanému trestnému činu a okolnostem, které zde byly především v době jeho spáchání, je trestní právo pro mladistvé orientováno do budoucnosti a těžiště jeho zájmu proto logicky spočívá v přijímání takových opatření, prostřednictvím kterých lze předejít recidivě. Podstata tohoto zákona spočívá v prevenci protiprávní činnosti mládeže, kterou považuje za základní skupinu, na kterou je třeba zaměřit pozornost celé justice a společnosti. Cílem je, aby každý z této skupiny, tedy mladistvý nebo dítě mladší patnácti let, který se dopustí protiprávního jednání, byl projednán podle tohoto zákona, podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním jednáním a bylo mu uloženo vhodné a přiměřené opatření a v konečném důsledku našel společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému a mravnímu vývoji.⁹⁹

„Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.“¹⁰⁰

⁹⁸ ŠÁMAL, P., *Právní rozhledy. K podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého*. Praha, 2004, č. 2, str. 47.

⁹⁹ *Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestním soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 29. července 2012] Dostupný z WWW: <http://www.beckonline.cz/legalis/documentview.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6rng&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=148660#selected-node>.

¹⁰⁰ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 1 odst. 1.

Pod výše uvedeným pojmem mládež zákon ZSM rozumí dítě mladší patnácti let a mladiství. Mladiství je osoba, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok věku, respektive až dnem, který následuje po dni, kdy pachatel dovršil patnáctý rok věku a nepřekročila osmnáctý rok svého věku, přičemž za mladistvého se považuje ještě pachatel, který spáchal provinění v den svých osmnáctých narozenin. Naproti tomu dítětem mladším patnácti let je osoba, která v době spáchání činu jinak trestného nedovršila patnáctý rok věku.¹⁰¹

4.1.1 Trestní odpovědnost mladistvých

Zákon zachoval dosavadní věkovou hranici počátku trestní odpovědnosti patnácti let, nicméně ji doplnil o princip relativní trestní odpovědnosti, která je chápána v souvislosti s věkem jako podmíněná způsobilost, neboli znalost jedince být trestným, z čehož vyplývá, že trestní odpovědnost mladistvých je mimo přičetnosti věkové hranice navíc podmíněna dosažením určité míry mravní a duševní vyspělosti.¹⁰²

Zákon reflektuje skutečnost, že stupeň rozumové a mravní vyspělosti, především ve věku patnácti let je u mladistvých individuální, a proto stanovil, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.¹⁰³

Dítě, které je mladší patnácti let, není trestně odpovědné a dopustí-li se činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě a v případě jiného protiprávního činu se posuzuje a projednává podle obecných předpisů.¹⁰⁴

4.1.2 Opatření ukládána mladistvým

Právním následkem provinění není trest, jako tomu je u dospělých, kteří spáchají protiprávní čin (trestný čin), nýbrž opatření, které také zahrnuje nebo může zahrnovat prvek újmy, ale jeho hlavní obsah spočívá v aktivním zacházení a působení na dosud

¹⁰¹ ŠÁMAL, P., et. al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. Vydání. Praha, 2011, str. 10-11.

¹⁰² SCHELLEOVÁ, I. et. al. *Právní postavení mladistvých*. Praha, 2004, str. 52.

¹⁰³ *Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestním soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 29. července 2012] Dostupný z WWW:

<<http://www.beckonline.cz/legalis/documentview.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgav6mrrhbpwi6mga&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=148660#selected-node>>.

¹⁰⁴ SCHELLEOVÁ, I. et. al. *Právní postavení mladistvých*. Praha, 2004, str. 59.

nenapravitelného jedince a předejít tak opětovnému protiprávnímu jednání. Účel opatření mladistvého je vyjádřen v § 9 odst. 1. a spočívá ve vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého, při přihlédnutí k jeho dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, dále i k ochraně před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.¹⁰⁵

U mladistvých zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje tři druhy opatření, jsou jimi *výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření*. Výchovná opatření je možné uložit mladistvému, proti němuž je řízení vedeno, s jeho souhlasem, před rozhodnutím soudu pro mládež o jeho vině. Tyto opatření lze ukládat pouze mladistvému.¹⁰⁶

„Soud pro mládež může upustit od uložení trestního opatření mladistvému, který spáchal provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě,“¹⁰⁷ a to v případech uvedených v § 11 ZSM.

Výchovná opatření

Tato opatření zastávají klíčové místo v systému opatření ukládaných v trestních věcech mladistvých osob, neboť nejúčinněji reagují na aktuální životní poměry mladistvého, na skutečnosti charakterizující jeho osobu a na příčiny vzniku protiprávních činů. Ovlivňují chování mladistvého po činu. Působí preventivně a vedou k obnovení jeho sociálního zázemí, k urovnání konfliktních vztahů, a k vytvoření podmínek pro další sociální rozvoj mladistvého. Výchovná opatření nabízí celou škálu možností, jak reagovat a přistupovat ke každému mladistvému individuálně. Soud pro mládež je může uložit samostatně, nebo vedle jiného opatření.¹⁰⁸

¹⁰⁵ SCHELLEOVÁ, I., et. al. *Právní postavení mladistvých*. Praha, 2004, str. 60.

¹⁰⁶ Zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, § 10.

¹⁰⁷ Tamtéž, § 11.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P., et. al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. Vydání. Praha, 2011, str. 151-152.

Mezi výchovná opatření řadíme:¹⁰⁹

- **dohled probačního úředníka**
 - *mladiství je vystaven dohledu probačního úředníka, který sleduje nejen chování mladistvého, ale i výchovné působení jeho rodiny, dále pak kontroluje dodržování probačního programu, výchovných povinností a omezení*
- **probační program**
 - *spočívá především v programu sociálního výcviku, psychologického poradenství, programu zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávacím, doškolovacím, rekvalifikačním nebo jiném vhodném programu k rozvíjení sociálních dovedností*
 - *a osobnosti mladistvého, probační program schvaluje ministr spravedlnosti a je zapsán do seznamu probačních programů Ministerstva spravedlnosti*
- **výchovné povinnosti**
 - *jsou upraveny zákonem v § 18, zasahují do svobodného jednání a rozhodování mladistvého, mají formu příkazů k pozitivnímu konání, z čehož plyne, že je zde povinnost něco vykonat*
- **výchovná omezení**
 - *jsou upraveny zákonem v § 19, zasahují do svobodného jednání a rozhodování mladistvého, mají formu zákazů určitého konání, z čehož plyne, že je zde povinnost zdržet se určitého nežádoucího jednání*
- **napomenutí s výstrahou**
 - *jedná se o jednorázový akt, který obsahuje sankční prvek, spočívá v tom, že soud mladistvému vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, které mu dle zákona hrozí v případě recidivy*

Ochranná opatření

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vyjmenovává druhy ochranných opatření pro mladistvé § 21, jsou jimi, ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Zákon upravuje pouze ukládání ochranné výchovy, u ostatních se užije zásady pro jejich ukládání podle trestního zákoníku, přičemž je nutno přihlídnout k obecnému i zvláštnímu účelu ochranných

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., et. al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. Vydání. Praha, 2011, str. 167-206.

opatření. Jejich účelem je především ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého.¹¹⁰

Ochranná výchova je ukládána mladistvým osobám, o jejichž výchovu není řádně postaráno v jejich rodině, nebo jestliže jejich dosavadní výchova byla zanedbána, anebo prostředí, v němž takový mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy. Soud ji ukládá za účelem převýchovy mladistvého a zabránění páčání trestné činnosti. Ochranná výchova je vykonávána ve speciálních školských zařízeních pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Speciálním školským zařízením je diagnostický ústav, dětský domov a dětský domov se školou, výchovný ústav.¹¹¹

Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči, kterými jsou střediska výchovné péče, musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.¹¹²

Trestní opatření

Trestní opatření představují nejpřísnější druh provinění. Na rozdíl od ochranných a výchovných opatření obsahují negativní hodnocení spáchaného provinění a osoby mladistvého a působí mu určitou újmu. Zákon omezuje použití trestních opatření, lze ho použít pouze tehdy, kdy zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.¹¹³

¹¹⁰ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 455.

¹¹¹ ŠÁMAL, P., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. Vydání. Praha, 2011, str. 237-240.

¹¹² NEDOROST, L., VĚTROVEC, V., *Učitelské noviny: Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. 2003, č. 44 [cit. 2. srpna 2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/index.php?archiv&clanek=3612>>.

¹¹³ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 457.

Trestní opatření, která může soud uložit mladistvým za spáchané provinění jsou:¹¹⁴

- **obecně prospěšné práce**
 - ukládá se za podmínek uvedených v trestním zákoníku, horní hranice trestní sazby tohoto opatření nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoníku, z čehož vyplývá, že se ukládají ve výměře od 50 do 150 hodin, dále nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého
- **peněžitě opatření**
 - ukládá se za podmínek uvedených v trestním zákoníku, mladiství musí být výdělečně činný, nebo mu výkon tohoto opatření umožňují jeho majetkové poměry, soud jej stanoví v rozmezí od 10 do 365 denních sazeb, nejméně 100 Kč nejvíce 5000 Kč za den
- **peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu**
 - soud jej může podmíněně odložit, jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu (§ 28 odst. 1 písm. a) ZSM), nebo jestliže soud přijal záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu (§ 28 odst. 1 písm. b) ZSM)
- **propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**
 - pro toto trestní opatření platí ustanovení § 65 a § 66 trest. zákoníku
- **zákaz činnosti**
 - ukládá se za podmínek uvedených v trestním zákoníku, soud jej může uložit jen tehdy, není-li to na překážku přípravě mladistvého na jeho povolání, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let
- **vyhoštění**
 - ukládá se od jednoho roku do pěti let za podmínek uvedených v trestním zákoníku, přičemž musí přihlédnout k rodinným a osobním poměrům mladistvého a musí dbát na to, aby mladiství nebyl vydán nebezpečí zpustnutí
- **domácí vězení**
 - pro toto trestní opatření platí ustanovení § 60 a § 61 trest. zákoníku

¹¹⁴ Zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů § 24 - § 33.

- **zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce**
 - *ukládá se za podmínek uvedených v trestním zákoníku, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let*
- **odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu**
 - *může být ukládáno za podmínek uvedených v trestním zákoníku, zkušební doba však může činit jeden rok až tři léta*
- **odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem**
 - *může být ukládáno za podmínek uvedených v trestním zákoníku, zkušební doba však může činit jeden rok až tři léta, v případě, že mladiství poruší uložené podmínky ve zkušební době, může soud ponechat podmíněné odsouzení v platnosti za předpokladu, že nad mladistvým odsouzeným stanoví dohled, přiměřeně prodlouží zkušební dobu, ne však víc než dvě léta, popř. uloží další výchovné opatření*
- **odnětí svobody nepodmíněné**
 - *trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní jeden rok, lze ho uložit jen v případech, kde by uložení jiného trestního opatření nepostačovalo k nápravě mladistvého, při spáchání provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložit výjimečný trest, může soud uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let*

4.1.3 Opatření ukládána dětem mladším 15. let

Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let je obsaženo ve třetí hlavě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Opatření, která lze dítěti mladšímu patnácti let uložit jsou dle § 93 odst. 1 výchovné povinnosti, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu, dohled probačního úředníka a ochranou výchovu. Podmínkou uvedených opatření je spáchání činu jinak trestného. Tyto opatření soud ukládá zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření. Soud také může upustit od uložení opatření, postačuje-li dosažení jeho účelu projednáním činu dítěte státním zástupcem nebo před soudem pro mládež. Stejně postupy a opatření dle této hlavy se použijí i v případě mladistvého, který pro nedostatek rozumové a mravní vyspělosti není za spáchaný čin trestně odpovědný (§ 5 odst. 2).

Ochrannou výchovu soud ukládá v případě, že dítě spáchá čin, za který trestní zákoník dovoluje uložit výjimečný trest a zároveň v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší patnácti let.¹¹⁵

4.2 Trestní odpovědnost právnických osob

Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit a postup v řízení proti právnickým osobám.

Do té doby byla Česká republika posledním členským státem EU, který neměl zavedenou odpovědnost právnických osob za jednání, k jejichž postihu zavazují právní předpisy ES/EU. Jeden z důvodů jejího zavedení byl právě nátlak mezinárodního společenství, které žádalo účinné, přiměřené a odstrašující sankce pro případ porušení zákona právnickou osobou. Kromě toho se požadavek na zakotvení odpovědnosti právnických osob v rámci Evropské unie nově objevil kromě rámcových rozhodnutí i ve dvou směrnicích, u nichž při neimplementování tohoto požadavku hrozilo České republice řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie a uložení finanční sankce.¹¹⁶

České trestní právo je založeno na principu individuální trestní odpovědnosti. Trestní odpovědnost právnických osob ovšem zavádí kolektivní vinu, z čehož vyplývá, že budou trestáni i ti, kteří se žádného trestného činu nedopustili, například zaměstnanci ztrátou zaměstnání, věřitelé likvidační společnosti.

Právnická osoba jako celek nemá, na rozdíl od fyzické osoby, vlastní vůli, tudíž nemůže podle ní jednat. Vlastní jednání právnické osoby představují ty projevy vůle, které jménem právnické osoby činí její určité orgány nebo zástupci jako fyzické osoby a právní následky spojené s těmito projevy vůle se přičítají přímo právnické osobě jako subjektu práva.¹¹⁷ Zákon tedy vymezuje okruh osob, jejichž jednáním může být spáchán trestný čin přičitatelný právnické osobě.

¹¹⁵ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 467-468.

¹¹⁶ *Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. 2011 [cit. 2. září 2012] Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/ff/a2/ac/6a/08.htm>>.

¹¹⁷ Tamtéž.

1) **„Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak:“¹¹⁸**

- a) *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,*
- b) *ten, kdo u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo*
- c) *zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen "zaměstnanec") při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.*

2) **„Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán:“¹¹⁹**

- a) *jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo*
- b) *zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.*

Zákon má široce vymezenou působnost. Vztahuje se nejen na veškeré právnické osoby se sídlem či organizační složkou umístěnou na území České republiky, ale i na právnické osoby, které zde pouze mají svůj majetek. U právnických osob sídlících na území ČR není rozhodné, kde se trestný čin odehraje, u zahraničních osob s organizační složkou či majetkem v ČR je podmínkou trestní odpovědnosti, aby se na území ČR alespoň zčásti odehrál trestný čin či jeho následek.

¹¹⁸ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 8 odst. 1 písm. a) až d).

¹¹⁹ Tamtéž, § 8 odst. 2 písm. a), b).

Z působnosti zákona jsou však vyloučeny územní samosprávné celky (obce, kraje) při výkonu veřejné moci a Česká republika.¹²⁰

¹²⁰ *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. 2011 [cit. 2. září 2012] Dostupný z WWW: <http://www.akfelix.cz/upload/aktualne/95.pdf>.

5 PRAMENY TRESTNÍHO PRÁVA

Prameny trestního práva jsou formy, v nichž je platné pozitivní právo obsaženo. Obecně je dělíme na prameny práva ve smyslu formálním a prameny práva ve smyslu materiálním. **Prameny práva v materiálním smyslu** představují společenské okolnosti a příčiny neboli důvody vzniku právní regulace určité oblasti. Jsou vyjádřena zejména v tzv. politice státu, která zváží, jaká jednání je třeba kriminalizovat a jaký charakter represe je třeba zvolit. **Formálními prameny rozumíme** právní formy neboli právní předpisy, v nichž své vyjádření nacházejí normy trestního práva.

Přehled pramenů trestního práva¹²¹

➤ **zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník**

- je základním a hlavním pramenem trestního práva hmotného
- jeho komplexnost a systematičnost jsou důvodem jeho výsadního postavení oproti jiným zákonům, přestože nemá vyšší právní sílu než jiné zákony

dalšími prameny jsou:

- zák. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
- zák. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

zákony, které se svou povahou řadí mezi zákony zvláštní jsou:

- zák. č. 184/1964 Sb., kterým se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů a trestných činů proti lidskosti, spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů
 - zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, v platném znění
 - zák. č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu
 - upravují případy, které patří spíše k historii
- **Ústava České republiky** – ústavní zákon ČNR č. 1/1993
- Normativní právní akt nejvyšší právní síly dotýká se především otázky hmotněprávní exempce poslanců a senátorů (čl. 27 odst. 1, 2 a soudů Ústavního

¹²¹ JELÍNEK, J., et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha, 2009, str. 37-43.

soudu (čl. 86), mimo to sem také náleží čl. 63 písm. j) o právu prezidenta udílet amnestii a čl. 65, který vylučuje trestní odpovědnost prezidenta

➤ **Listina základních práv a svobod** – usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993

- je součástí ústavního pořádku ČR
- obsahuje významná ustanovení, zejména čl. 6 odst. 3, který nepřipouští trest smrti, čl. 39 zakotvuje významnou zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* a další ustanovení

➤ **Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas (čl. 10 Ústavy)**

- takové mezinárodní smlouvy jsou bezprostředně aplikovatelné a závazné
- jsou nadřazeny obyčejným zákonům a stupněm právní síly se mohou rovnat ústavním zákonům

nejvýznamnější mezinárodní smlouvy, které se dotýkají trestního práva hmotného:

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1992 Sb.)
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1991 Sb.)
- Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.)
- Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 9/1996)

- nacházíme zde rovněž významné množství ustanovení procesně právní povahy

➤ **Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii**

- jsou vydávána na základě a v souladu s čl. 63 odst.1 písm. j), odst. 3 Ústavy
- vyžadují kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády
- jsou publikována ve Sbírce zákonů

➤ **Nálezy Ústavního soudu**

- Rozhodnutí Ústavního soudu, mají normativní povahu

➤ **Právní předpisy Evropské unie**

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo nastínit strukturu Trestního zákoníku, ve kterém jsou zakotveny základy trestní odpovědnosti a další pojmy s ní spojené, které byly předmětem této práce. Zaměřili jsme se na trestní odpovědnost a souhrn podmínek, které představuje, dále na trestní sankce, které jsou nepostradatelným prostředkem k udržení společenského pořádku a k ochraně společnosti a bez nichž by společenské soužití bylo téměř nemožné. Část práce je věnována trestní odpovědnosti mladistvých a právnických osob, kde jsme mj. zmínily zákony, které ji upravují. Poslední kapitolu této práce považuji také za důležitou. Obsahuje přehled pramenů trestního práva, v nichž je pozitivní platné právo obsaženo.

S účinností Trestního zákoníku došlo k řadě změn, které byly taktéž předmětem této práce. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. je výsledkem celou řadu let trvajících diskuzí a prací na tolik potřebné rekonstrukci trestního práva hmotného. Po 47 letech účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb. nahradil tento zákon moderní trestní kodex, tedy trestní zákoník, který se, dle nejen mého názoru, stal významnou změnou trestního práva hmotného.

Důvodem vzniku nové právní úpravy byly především ekonomické, politické a sociální změny zapříčiněny pádem totalitního režimu koncem roku 1989. Tyto změny postupem času ovlivnily všechny oblasti života společnosti a nebylo tak možné ponechat původní trestní zákon ve stávající podobě, neboť nevyhovoval aktuálním společenským požadavkům a potřebám. Vypracování nových základních právních předpisů všech právních odvětví nebyla v dané situaci možná, proto se na základě aktuálních požadavků přistupovalo k řadě novel trestního zákona, které však měly za důsledek narušení celkové jednoty trestního zákona. Výsledkem novelizací byla nejednotná právní úprava, která postrádala celkovou právní soudržnost založenou na základních zásadách trestního práva hmotného, které se uplatňují v demokratickém státě. V této souvislosti docházelo ke ztížení práce orgánů činných v trestním řízení. I přes veškerou snahu přizpůsobit se změnám, skrze četné novelizace, byl trestní zákon poznamenán komunistickým režimem, který do popředí zájmů chráněných zákonem stavil společnost, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, nikoli ochranu svobod a práv jednotlivce. Lze s nadsázkou říci, že trestný čin vraždy z pohledu hodnot trestního zákona nebyl tak důležitým jako trestný čin vlastizrady.

S účinností zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jak je již v úvodu práce zmíněno, byl završen dlouhodobý proces rekodifikace trestního práva hmotného, avšak nejde jen o shrnutí novel trestního zákona, ale o nový trestní kodex, který je na úrovni trestních zákoníků ostatních demokratických zemí. Je zpracován tak, aby zajišťoval plnění všech závazků v trestně právní oblasti, které pro Českou republiku vyplývají z mezinárodních smluv a dalších dokumentů a vyhovuje požadavkům Evropské unie. Tvorba nového trestního zákoníku byla mimo jiné inspirována i zahraničními trestními zákoníky. Lze s určitostí konstatovat, že tento postup tvorby trestního zákoníku, má významný celospolečenský vliv na prestiž České republiky v rámci EU.

Důležitou změnou prošla systematika obecné a zvláštní části trestního zákona. Jde především o logičtější a přehlednější rozčlenění, počet hlav zůstal stejný. Změna uspořádání zvláštní části zákoníku vyjadřuje pořadí důležitosti jednotlivých státem chráněných hodnot. Bylo upuštěno od účelu trestního zákona, neboť účel zákona vyplývá ze základních zásad a z vymezení předmětu úpravy trestního zákoníku. Tyto zásady nejsou přímo definovány v trestním zákoníku, ale jsou vyjádřeny v jeho celkové koncepci. Případná úprava těchto zásad by znamenala jejich vyjádření i v dalších ustanoveních obecné části trestního zákoníku, kdy by musel být řešen i vzájemný poměr takových ustanovení.

Zásadní změnou prošlo i pojetí trestného činu. Přechodem z materiálního pojetí trestného činu na pojetí formální byla odstraněna zákonná podmínka trestnosti činu, kterou byl náležitý stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Dle nové definice trestného činu jsou základními podmínkami protiprávnost a znaky uvedené v zákoně. Pojem nebezpečnost činu pro společnost do jisté míry nahradila společenská škodlivost, která však není podmínkou trestnosti činu, jako tomu bylo u trestního zákona. Společenská škodlivost je zde chápána jako materiální korektiv, který se uplatňuje především při stanovení druhu a výměry trestu, dále soud přihlíží k povaze a závažnosti trestného činu, která je obdobou stupně společenské nebezpečnosti, z čehož vyplývá, že i přes formální definici trestného činu, existují nadále materiálně právní hlediska. Další změnou týkající se definice trestného činu je upuštění od pojetí jednotného deliktu. Trestní zákoník zavedl bipartici trestných činů v podobě méně závažných přečinů a závažnějších zločinů, které se liší trestní sazbou. Definice trestného činu je zachována jako termín nadřazený.

Tato kategorizace trestných činů se promítá i do trestního řízení. Proti zločinům je vedeno standardní řízení, u přečinů převažují zrychlené formy řízení, je zde prostor pro uplatnění alternativ a odklonů včetně širokého uplatnění prostředků probace a mediace. Tuto kategorizaci považuji za přínosnou především v tom, že právě díky zrychleným formám řízení u výše uvedených přečinů, vzniká soudům prostor pro řešení závažnějších trestných činů.

Moderní společnost sebou přinesla také nové formy trestné činnosti a zvyšující se brutalitu. Tyto negativní jevy měly za následek zpřísnění postihů za nejzávažnější trestné činy. Trestní zákoník stanovil horní hranici trestu odnětí svobody z 15 na 20 let, přičemž výjimečným trestem, se kromě doživotí, stal i trest odnětí svobody od 20 do 30 let. Kromě zpřísnění postihů došlo i k posílení úlohy alternativních trestů, které se často jeví jako účinnější než vězení, ovšem pouze v případě méně závažné trestné činnosti. Z ekonomického a sociálního hlediska je taktéž tato změna vítána. Nejenže dochází ke snížení prostředků vynakládaných na výkon trestu a zároveň ke snížení počtu vězňů v přeplněných věznicích, ale také z toho plynou výhody pro pachatele a jeho okolí, příkladem je zachování rodinných a pracovních vazeb, které mu mohou napomoci k jeho nápravě. Jinými slovy ty alternativní tresty umožňují postih pachatele, aniž by musel být vytrhován ze své rodiny a pracovních návyků. Nově se zavedl trest domácího vězení, ze kterého plynou výše uvedené výhody a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, jehož přínos spočívá, mimo jiné, v udržení veřejného pořádku a ochraně práv a svobod druhých. Změny u druhů trestu se dotýkají především trestu obecně prospěšných prací, kde nová právní úprava přinesla rozšíření okruhů činností, které lze v rámci tohoto trestu vykonávat a snížení výměry trestu ze 400 na 300 hodin, dále pak trestu peněžitého, kde se rozšiřují možnosti jeho uložení a výměry. Ostatní druhy trestu zůstaly stejné, případně byly upřesněny oproti předešlé úpravě.

Trestní zákoník zavedl i řadu nových skutkových podstat. Důraz je kladen především na jejich přesné a jednoznačné vymezení, což přispívá ke snadnějšímu určení trestnosti činu. Příkladem je nový trestný čin zabití, kdy se tak stalo v důsledku silného rozrušení, strachu, úleku, zmatku pachatele nebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.

Dalším příkladem je trestný čin pronásledování neboli stalking, kterým jsou závažnější případy pronásledování či slídění, které podle staré úpravy byly trestněprávně nepostižitelné.

Výčet všech změn, ke kterým došlo, v souvislosti s přijetím trestního zákoníku by neodpovídal rozsahu této práce, proto je tento závěr věnován těm nejzásadnějším. Věřím, že tyto změny usnadní práci orgánům činným v trestním řízení a přispějí ke snadnějšímu objasnění trestné činnosti, spravedlivému potrestání pachatelů trestných činů a jejich následné nápravě.

Tuto novou právní úpravu považuji za přínosnou především z toho důvodu, že reaguje na nejnovější problémy a v souladu s trendy dnešní moderní společnosti klade důraz především na individuální práva jedince a nikoliv primárně na zájmy společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, et. al. *Trestní právo procesní*. 4. Aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde. 2006. 871 s. ISBN 80-7201-594
- JELÍNEK, Jiří, et. al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. Vydání. Praha: Leges, 2009. 895 s. ISBN 978-80-87212-24-0
- JELÍNEK, Jiří, et. al. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-80-87212-22-6
- KRATOCHVÍL, Vladimír, et al. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 3. Přepracované a doplněné vydání. Brno: PRF MU, 2002. 571 s. ISBN 80-210-2985-4
- KRUPKA, Vladimír, *Trestní právo hmotné: obecná část*. 1. Vydání. Praha: Armex, 2010. 145 s. ISBN 978-80-86795-86-7
- PROUZA, Daniel. *Trestní zákoník: edice zákonů s judikaturou*. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck. 2010. 1280 s. ISBN 978-80-7400-187-1
- SCHELLEOVÁ, Ilona, et al. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3
- SOLNAŘ, Vladimír, et. al. *Systém českého trestního práva: Trestní právo a trestní zákony, Základy trestní odpovědnosti, Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. 157, 502, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9
- ŠÁMAL, Pavel et al., *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 3285 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠÁMAL, Pavel et al., *Trestní zákoník: edice velké komentáře*. 2. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 3614 s. ISBN 978-80-7400-428-5
- ŠÁMAL, Pavel et al., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2011. 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9 2011, 988 s.
- ŠÁMAL, Pavel. *Právní rozhledy: k podmíněné či relativní trestní odpovědnosti mladistvého*. Praha: C.H. Beck, 2004, č. 2, s. 47 ISSN 1210-6410
- VANTUCH, Pavel, *Trestní zákoník s komentářem*. 1. Vydání. Olomouc: Anag, 2011. 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8

Legislativní dokumenty

- ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11, s. 354-464.
- ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4030-4052.
- ČESKO. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2011, částka 146, s. 5442 – 5453
- ČESKO. Zákon č. 1/1993 Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 1, s. 1 – 16

Elektronické zdroje

- *Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestním soudnictví ve věcech mládeže* [online]. 2003 [cit. 29. července 2012] Dostupný z WWW: <http://www.beck-online.cz/legalis/document-view.seam?type=html&documentId=oz5f6mrqgazv6mrrhbpwi6rnga&groupIndex=1&rowIndex=0&conversationId=148660#selected-node>
- *Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. 2011 [cit. 2. září 2012] Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/ff/a2/ac/6a/08.html>
- *Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku* [online]. 2009 [cit. 23. února 2012] Dostupný z WWW: <http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodovazprava.html>
- JELÍNEK, Jiří., *K pojmu trestného činu v novém českém trestním zákoníku*. [online]. 2009, 104 s. [cit. 21. května 2013]. Karlovarská právní revue. Dostupný z WWW: http://mail.vskv.cz/download/KPR/archiv/2009/kpr3_2009.pdf
- NEDOROST, Libor, VĚTROVEC, Vladislav. *Učitelské noviny: Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. 2003, č. 44 [cit. 2. srpna 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.ucitelskenoviny.cz/index.php?archiv&clanek=3612>
- NOŽKOVÁ, Hana. *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*. [online] Brno, 2011, 91 s. [cit. 15. května 2012] Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupný z WWW: http://is.muni.cz/th/209442/pravf_m/

- *Ochranné léčení* [online]. 2012 [cit. 8. července 2012]. Dostupný z WWW: <http://ferovanemocnice.cz/prava-osob-s-dusevni-nemoci-30/ochranne-leceni-98.html>
- *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 19. listopadu 2013] Dostupný z WWW: <https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>.
- *Trestní právo* [online]. 2012 [cit. 29. srpna 2012]. Dostupný z WWW: [iuridictum.pecina.cz/w/Trestní právo](http://iuridictum.pecina.cz/w/Trestní_právo)
- *Zabezpečovací detence* [online]. 2012 [cit. 8. července 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/zabezpecovaci-detence>
- *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob* [online]. 2011 [cit. 2. září 2012] Dostupný z WWW: <http://www.akfelix.cz/upload/aktualne/95.pdf>